ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

אלע משלים פון
דובנער מגיד

כרך א' – חלק ג'

אידיש

131

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"א לפ"ק

אלע משלים
פון דובנער מגיד

געזאמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
ת ש ר ״ ק

אין צוויי טייל

דעם דובנער מגיד'ס משלים

ערשטער טייל

61. [illegible]
62. א גרויסער במוח 153

		זייט
63.	א קלוגער סוחר	154
64.	בעל הבית און בעגלייטער	155
65.	די צוויי זיהן	156
66.	געוואַלט זיין זיכער	157
67.	עס העלפט ניט דער כעס	158
68.	ניט זיין פעקל	159
69.	קיינער צאָהלט ניט פאַרוים	161
70.	א קלוגע עצה	162
71.	די ווערקצייג	164
72.	אַנגעקליבענע גאַל	165
73.	די שעהנע כלי	166
74.	פאר'ן קאָנטראַקט, נאָכ'ן קאָנטראַקט	168
75.	זיי האָבען זיך געביטען	170
76.	דער ערגסטער רשע	171
77.	פון א גילדען א פערמעגענס	173
78.	א קינד'ס חכמה	174
79.	ווען א קאַרגער פרעהט זיך	175
80.	אן אָנשטעל פאַר דער שטיפמאַמע	176
81.	א סחורה פאַר א קאַרגען	178
82.	ענטדעקט דעם רשע	179
83.	וואָס האָט איהם וועה געטאָהן	180
84.	אַלץ איז די ווייב שולדיג	181
85.	פרעגען קשיות איז אונגעזונד	183
86.	דער דאָקטאָר ווערט א מגיד	185
87.	די מרשעת	186
88.	צוקער איז קיין רפואה ניט	188
89.	דער ניגון איז דער עיקר	189
90.	געבליבען ביי דער מרשעת	190
91.	א קלוגער איינפאַל	191
92.	אַריין דורכ'ן טיהר, אַרויס דורכ'ן פענסטער	192

זייט
93. אַ שלעכטער עסק 194
94. בעריהמט געוואָרען 195
95. דער גרעסטער נצרך 196
96. קיינער איז ניט זיכער מיט זיך 198
97. שוין אָבגעשפּיעלט די חתונה 199
98. גאָר אַן אַנדער טעם 200
99. ניט דערקענט דעם קרוב 202
100. דעם מלך'ס כונה 203
101. די אייגענע נחלה 205
102. משוגע פאַר וואוילטאָג, משוגע פאַר נויטה 206
103. ניט קיין לצנות 208
104. דער לוין פון גוטסקייט 209
105. ווייס ניט ווי צו ריידען 211
106. אָנגעלערנט דעם רב 212
107. ווען אַ שלעפּער איז אויך אַ יחסן 214
108. אַלט און ניי 215
109. אַ ביישפּיעל פון ליעבשאַפט 216
110. כבוד קאָסט טייער 218
111. וועמען האָט ער געמיינט? 219
112. אַרויף און אַראָב 220
113. עס האָט זיך ניט געלוינט 222
114. אַ מענש פערגעסט שנעל 223
115. חרטה אזיפ'ן שידוך 224
116. ווער דאַרף צאָהלען? 226

62
אַ גרויסער בטוח

אַ איד פון אַ קליין שטעדטעל איז געקומען אין אַ גרוי־סער שטאָדט און האָט דאָרט געעפענט אַ גרויסע קראָם מיט אַ סך סחורה פון פערשיעדענע מינים און פון די טייערסטע סאָרטען. ווען קהל האָט אויסגעמאכט די שטייערען פאַר דער שטאָדט, ווי פיעל יעדער איינער דאַרף צאָהלען, האָט מען אויף דעם סוחר ארויפגעשטעלט זעהר אַ גרויסע סומע. איז דער סוחר געקומען צו קהל און האָט גענומען טענה'ן: „ווי אזוי קען איך צאָהלען אזוי פיעל? וואָס בין איך? אַ מיליאָנשציק?" האָבען די קהל'ס־לייט איהם גענטפערט: „ניש'קשה, איהר מעגט צאָהלען. איהר זייט דער גרעסטער גביר אין שטאָדט און איהר האָט דאָ די גרעסטע קראָם פון אַלע."

„איך שווער אייך, אידען, אויף מיינע נאמנות," האָט דער קרעמער גע'טענה'ט, „אַז די סחורה וואָס איהר זעהט אין מיין קראָם איז ניט מיינע. דאָס האָב איך אַלעס גענומען אויף באָרג."

„זעהט איהר," האָבען די קהל'ס־לייט געענטפערט, „איהר אַליין האָט דאָך צוגעגעבען, אַז איהר זייט אַן עושר. דען אַז איהר וואָלט ניט געווען רייך, טאָ פאַרוואָס וואָלט מען אייך געטרויט? און וואָרום קענט איהר קריגען אזוי פיעל סחורה אויף באָרג און אַנדערע קענען דאָס ניט קריגען? צייגט עס, אַז איהר זייט טאַקע אַן עושר."

נמשל

דאָס איז אַ משל נעגען יוסף'ן. ווען פרעה האָט איהם

געבעטען, אז ער זאָל איהם פּותר חלום זיין, האָט יוסף גע־ענטפערט, אז די חכמה געהערט צו דעם אייבערשטען (בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה). אָבער נאָכדעם ווי פּרעה האָט געהערט ווי יוסף האָט איהם פּותר חלום געווען, האָט ער געזאָגט: „ווען דער אייבערשטער האָט דיך געלאָזט אזוי פיעל וויסען, צייגט עס אז דו ביזט טאַקע א גרויסער חכם." עס איז א כלל, אז „יהב חכמתא לחכימין," דער אייבערשטער גיט חכמה צו די חכמים.

63
אַ קלוגער סוחר

איינער איז געקומען אין א גרויסען קליידער־געשעפט זיך קויפען א מלבוש. דאָס איז געווען שפּעט ביינאַכט. דער קליידער־הענדלער האָט איהם געפרעגט, וואָס פאַר א מלבוש ער וויל האָבען, א גוטען אָדער א ביליגען. „איך גלויב ניט, אז עס זיינען דאָ גוטע און ערגערע," האָט דער מאַן געזאָגט. „אַלע קליידער זיינען גלייך."

דער סוחר האָט אויסגעלאָשען אַלע לאָמפּען און אין קראָם איז געוואָרען פינסטער. „יעצט קלייבט זיך אויס אַן אנצוג," האָט דער סוחר געזאָגט.

„ווי קען איך אויסקלייבען, אז עס איז פינסטער?" האָט דער מאַן גע'טענהט. „מאַכט ליכטיג, וועל איך זעהן וואָס אויסצוקלייבען."

„צו וואָס דאַרפט איהר ליכט?" האָט דער סוחר איהם געענטפערט. „איהר זאָגט דאָך, אז אַלע קליידער זיינען איין סחורה, אַלעס גלייך. טאַ קלייבט זיך עפּעס אויס אין דער פינסטער."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט אונז געגעבען שכל, כדי מיר זאָלען וויסען דעם אונטערשיעד פון גוטע מענשען ביז שלעכ־טע מענשען. קרח און זיין באַנדע האָבען געשריען, אז אַלע זיינען גלייך, אַלע זיינען קדושים. לויט זייער טענה איז שכל גאָר אַן איבעריגע זאַך. וויבאַלד אז אַלע זיינען גלייך דאַרף מען דאָך קיין שכל ניט.

64

דער בעל־הבית און זיין בעגלייטער

אַ סוחר איז געפאָהרען קיין לייפּציג וועגען זיינע גע־שעפטען און זיינען אַ מענש איז מיט איהם מיטגעפאָהרען איהם צו בעדיענען. דער שטייגער איז, אז וואו דער סוחר פאָהרט דורך זאָגען מענשען: „דאָס פאָהרט אַ גרויסער סוחר צום לייפּציגער יריד.“ און וועגען זיין משרת זאָגט מען ניט וואו און צו וואָס ער פאָהרט. אויף איהם זאָגט מען בלויז: „ער פאָהרט מיט יענעם סוחר.“

נ מ ש ל

די פרוי איז בלויז אַ בעגלייטערין פון איהר מאַן, און דאַרום פאַלען אַלע פפליכטען בלויז אויף איהם. אָבער די פרוי האָט גאַנץ ווייניג פפליכטען און זי איז פטור פון אַ סך מצוות.

65
די צוויי זיהן

א פאטער האט געהאט צוויי זיהן און ער האט זיי ביידען זעהר ליעב געהאט. גאנץ אפט פלעגט ער זיי געבען מתנות פון גאלד און זילבער. איין זוהן פלעגט די מתנות בעהאלטען אין א זיכערען ארט און קלייבען. דער אנדערער פלעגט זיי גלייך אוועקטראגען אין שענק און זיי אוועקגעבען פאר משקה, אדער פערשפּיעלען אין קארטען.

דער וואס פלעגט די מתנות היטען, האט מיט יעדער מתנה אלץ ליעבער בעקומען זיין פאטער און איז איהם געווען זעהר דאנקבאר. אבער דער אנדערער, וועלכער פלעגט די מתנות פערטרינקען און פערשפּיעלען אין קארטען, האט ניט געהאט אין זיך קיין געפיהל פון דאנקבארקייט צו זיין פאטער און האט איהם גארניט געליעבט, ווייל אלעס וואס זיין פאטער פלעגט איהם געבען, פלעגט בלייבען אין פרעמדע הענד.

נמשל

דער אייבערשטער האט אונז געשענקט ימים טובים. דער איד וואס היט אב די ימים טובים און פיהרט זיך אויף אין די ימים טובים ווי עס געהער צו זיין, דער איז דאנקבאר פאר זיי צו דעם אייבערשטען, אבער דער וואס פערברייננגט די ימים טובים בלויז אין עסען און טרינקען, ער האלט בלויז פון קניידלעך, אבער ניט פון דער הגדה, דער ווייס גארניט פון דאנקבארקייט.

66
געוואַלט זיין זיכער

אין א שטאָדט איז געווען א רייכער מאַן, א גרויסער בעל צדקה. זיין צדקה איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס ער פלעגט אויפקויפען אַלע זאָרטען געצייג פאַר פערשיעדענע ארבייט און ער פלעגט די געצייג אויסלייהען צו בעלי מלאכה. איינמאָל קומט צו איהם אריין אַן ארימאַן און בעט ער זאָל איהם לייהען א זעג. „גיה ארויף, ברודערקע, אויבען, אויפ'ן בוידים, וועסטו דאָס געפינען.” דער ארימאַן איז ארויף אויפ'ן בוידים, האָט זיך דאָרט געזאַמט עטליכע מינוטען און נאָכדעם איז ער צוריק אַרונטער, און געזאָגט אַז ער האָט דאָרט געזוכט איבעראַל, אָבער האָט די זעג ניט געקענט געפינען. „אויב אַזוי,” האָט דער גביר געזאָגט, „מוז עס זיין אין קעלער. גיה אַרונטער אין קעלער, וועסטו דאָרט געפינען די זעג.”

דער ארימאַן איז אַרונטער אין קעלער. איז א צעהן מינוטען אַרום איז ער ארויף און האָט געזאָגט: „איך האָב איבערגעזוכט דעם גאַנצען קעלער, אין אַלע ווינקעלעך, און האָב קיין זעג דאָרט ניט געזעהן.”

„דאַן מוז דאָס זיכער זיין אין שטאַל, וואו עס געפינט זיך די האַלץ,” האָט דער גביר געזאָגט.

אַט אַזוי האָט דער גביר איהם אַרומגעשיקט פון איין אָרט צום אַנדערען, זוכען די זעג, און אַז דער גביר האָט געזעהן אַז דער ארימאַן האָט זיך שוין גוט אָנגעמאַטערט, אַרומלויפענדיג פון בוידים צום קעלער און פון קעלער צו דער שטאַל, האָט ער צו איהם געזאָגט: „אַט איז די זעג. עס ליגט דאָ אויפ'ן טיש.” האָט זיך דער ארימאַן געוואונדערט

און האט דעם גביר געפרעגט: „איך פערשטעה ניט, אז די זעג איז די גאנצע צייט געלעגען דא ביי אייך אויפ׳ן טיש, היינט צו וואס האט איהר מיך ארומגעשיקט און אומזיסט פערמאטערט?“

„איך וועל דיר דאס ערקלערען,“ האט דער גביר גע־ענטפערט. „איך האב ליעב צו געבען געצייג צו מענשען וואס נויטיגען זיך טאקע אין דעם, אבער עס קומען צו מיר א סך מענשען, וואס דארפען גאר ניט נויטיג די געצייג, נאר זיי האבען ליעב צו לייהען זאכען, סתם אזוי. דערפאר האב איך דיר ארומגעשיקט און פערמאטערט, צו זעהן אויב דו נויטיגסט זיך טאקע באמת אין דער זעג. און זעהענדיג אז דו מיינסט טאקע ערנסט און דו ווילסט נאך אלץ האבען די זעג, האב איך דיר זי גגעבען.“

נמשל

דורך ערנסטע מיה און ארבייט קען מען אלעס ערגרייכען.

67

עס העלפט ניט דער כעס

א שעהנער בעל־הבית איז ארוים איבער׳ן שטאדט קליי־בען געלד פאר א חשוב׳ן מענשען, א יורד, וואס איז געווען אין גרויס נויט. געהענדיג אין גאס, האט ער זיך געטראפען מיט זיינעם א שונא, וואס האט אויף איהם געטראגען א כעס, און ווען דער שעהנער בעל־הבית האט איהם אבגעשטעלט און יענער האט איהם ניט געוואלט געבען, האט ער צו איהם געזאגט:

„מיר וועסטו גארנישט אבטאהן ווען דו וועסט ניט געבען. דו וועסט מיר אויך קיין טובה ניט טאהן ווען דו

ווערסט יא געבען. ווילסטו יענעם העלפען, טא גיב א נדבה פון יענעמס וועגען, ניט פון מיינטוועגען."

ווען יענער האט געהערט אזעלכע קלוגע רייד, האט ער שוין ארויסגענומען זיין טייסטער און האט געגעבען א שעהנע נדבה. און דערוויי̇ל האבען זיך די שונאים צורעדט און זיינען געווארען גוטע פריינד.

נמשל

ווען איינער בעט עפעס פאר זיך, טרעפט עס אז א שטן מקטרג שטעלט זיך אויף און צייגט, אז ער האט ניט ווערטה דאס זיין געבעט זאל ערפילט ווערען. אבער ווען ער בעט פאר אן אנדערען, ווערט זיין געבעט אויך ערפילט צוזאמען מיט דעם אנדערענס. דאס איז „המתפלל בעד חברו".

68
ניט זיין פעקעל

איינער, א בעל־הבית, איז געקומען פון וועג אהיים ערב שבת פארנאכט, ווען עס האט שוין אנגעהויבען ווערען פינ־סטערליך. האט ער איבערגעלאזען זיין פעקעל ביים בעל־עגלה און אליין איז ער געלאפען אהיים. און איידער ער איז אוועק אהיים האט ער געבעטען דעם בעל־עגלה, אז ער זאל איהם דעם פעקעל צושיקען מיט א גוי. דער בעל־עגלה האט אזוי געטאהן און האט דעם פעקעל צוגעשיקט. דער שליח איז געקומען, האט דעם פעקעל איבערגעלאזען אין קארידאר. נאכדעם איז ער אריין אין הויז פון דעם בעל־הבית, זיך געוואשט דעם שווייס פון פנים מיט די ארבעל פון זיין העמד, און קוים וואס ער האט געאטהעמט פון גרויס מיעדקייט.

„וואו איז מיין פעקעל?" האט דער בעל־הבית געפרעגט.

„איז קארידאר,“ האט דער שליח געענטפערט. „א שווע־
רער פאק! קוים דערטראגנגען!“

„דאס איז ניט מיין פעקעל,“ האט דער בעל־הבית גע־
זאגט.

„עס איז יא אייער פעקעל, און א שווערער פעקעל,“
האט דער שליח געזאגט. „געהט אריין אין קארידאר וועט
איהר זעהן, אז דאס איז אייער פאק.“

„עס איז דאך ניט מיין פעקעל,“ האט דער בעל־הבית
זיך געהאלטען ביי דאס זייניגע. „פון דעם ווי דו סאפעסט
אזוי שווער און פון דעם ווי דו ווישט דעם שוויים פון דיין
פנים, האב איך גלייך פערשטאנען, אז דו האסט מיר גע־
בראכט א פרעמדען פעקעל. מיינער איז זעהר א לייכטער.
א קינד קען איהם טראגען מיט איין האנד.“

נ מ ש ל

א סך אידען נעהמען אויף זיך ארויף שווערע פעקלעך,
פרעמדע פעקלעך. זיי ווילען פערזארגען א וועלט וואס איז
ניט זייערע. זיי מיינען אז זיי טוהען א גוטע זאך, אבער דער
איבערשטער זאגט צו זיי: דאס זיינען ניט מיינע פעקלעך.
די תורה, וואס איך האב אייך געגעבען צו היטען, איז זעהר
א לייכטע, אבער פון דעם ווי איהר סאפעט און זייט פער־
שמירט פון שוויים, זעהט מען אז איהר טראגט פרעמדע
פעקלעך — עבודה זרה.

69
קיינער צאָהלט ניט פאָראויס

א סוחר איז געפאהרען מיט א בעל־עגלה אין א ווייטען וועג. ווען זיי זיינען אנגעקומען ביי דער ערשטער איינ־פאהר־הויז, האט דער בעל־עגלה געבעטען אז דער סוחר זאל איהם בעצאהלען פאר דער רייזע.

„קיינער צאהלט ניט פאראויס,“ האט דער סוחר גע־ענטפערט. „אז מיר וועלען די רייזע ענדיגען, וועל איך בעצאהלען.“

„אבער איך מוז דאך האבען געלד צו קויפען היי און האבער פאר מיינע פערד,“ האט דער בעל־עגלה גע׳טענה׳ט.

„אויף היי און האבער קריגסטו,“ האט דער סוחר גע־ענטפערט. „דעם באלאנס קריגסטו ווען די רייזע וועט זיין געענדיגט.“

נ מ ש ל

אויף דער וועלט גיט דער אייבערשטער צו זיינע גוטע און פרומע נאר געגוג צו דערהאלטען זייער לעבען. אבער דעם גרויסען שכר, וואס זיי קומט ארויס, דעם באלאנס, וועלען זיי קריגען אין גן־עדן.

70
אַ קלוגע עצה

אַ רייכער אַדעלמאַן האָט געהאַט אַ זוהן, וועלכער איז אוועק אויף אַ שלעכטען וועג. איינמאָל האָט דער פאָטער פערלאָרען זיין געדולד און האָט דעם זוהן אַרויסגעטריבען פון הויז. דער זוהן האָט געמוזט אַוועקגעהן גאַנץ ווייט, אין אַ פרעמדען לאַנד. אָבער אַזוי ווי דער רחמנות פון אַ פאָטער אויף זיין קינד איז זדאַך זעהר גרויס, עס מאַכט ניט אויס ווי זינדיג דער קינד איז, פלעגט דער אַדעלמאַן איהם שיקען געלד, אום ער זאָל האָבען פון וואָס צו לעבען. די געלד פלעגט ער שיקען דורך פרעמדע מענשען און דורך אַלערליי זייטיגע וועגען, דאָס ניט זיין זוהן און ניט זיינע נאָהנטסטע פריינד האָבען געוואוסט ווער עס שיקט דאָס געלד.

אַ צייט איז אוועק און דער פאָטער האָט זיך שטאַרק פערבענקט נאָך זיין זוהן, און די בענקשאַפט איז געווען אַזוי גרויס, דאָס דער פאָטער איז אַזש קראַנק געוואָרען. שרייבען צו זיין זוהן, אַז ער זאָל קומען צוריק אַהיים, האָט דעם פאָטער ניט געפּאַסט. דען ווען דער בחור וואָלט זיך דערוואוסט ווי שטאַרק זיין פאָטער האָט געבענקט נאָך איהם, וואָלט ער געוואָרען ביי זיך מעהר יחסן און וואָלט ווייטער זיך שלעכט אויפפיהרען. און אַזוי האָט זיך דער פאָטער געגעסען די האַרץ און איז אַרומגעגאַנגען ווי אַן אָבל.

איינמאָל האָט צו איהם איינער פון זיינע פריינד און ראַטהגעבער געזאָגט: „איך דערקען אַז דיר, אַז דו האָסט אַ גרויסען צער, און אַז דער צער איז קיין אַנדערער ווי די בענקשאַפט נאָך דיין זוהן. איך ווייס אַז דו ווילסט איהם האָבען צוריק, אָבער עס פּאַסט דאָך ניט, אַז אַ פאָטער זאָל

סומען איבערבעטען זיין זוהן. ער וויל ניט קומען דיך איבער־בעטען, ווייל, ווי איך פערשטעה, דו שיקסט איהם געלד אויף צו לעבען. דאס פערשטעה איך אליין, כאטש פון מיר האסטו דאס בעהאלטען. היינט צו וואס זאל ער ברעכען זיין נא־רישען שטאלץ פאר דיר, אז עס פעהלט איהם קיין זאך ניט? איז מיין עצה, אז ניט דו זאלסט איהם שרייבען און ניט דו זאלסט איהם שיקען געלד. און ווען דיין זוהן וועט זעהן, אז ער קריגט ניט מעהר קיין געלד און עס קומט איהם אויס צו ליידען הונגער, וועט ער שוין אליין קומען צו דיר און בעטען ביי דיר מחילה, און דו וועסט איהם ווידער קענען האבען ביי זיך אין דער היים.

נמשל

פאר אונזערע גרויסע זינד האט דער פאטער אין הימעל אונז פערטריבען צו זיין אין דער פרעמד. אבער אזוי ווי זיין רחמנות אויף אונז איז זעהר גרויס, האט ער אונז ניט געלאזט הונגערען און האט אונז צוגעשיקט פרנסה דורך זייטיגע וועגען, דורך אונדירעקטע מיטלען. און ווען עס טרעפט אז עס קומט אויף אונז אן א שלעכטע צייט און די קוואלען פון פרנסה נעהמען זיך אויס, איז דאס א סימן, אז אונזער פאטער אין הימעל האט זיך נאך אונז פערבייונקט און ער וויל אז מיר זאלען ביי איהם בעטען מחילה און ער זאל אונז קענען ווידער צוריק ברענגען אין אונזער היים.

71
די וועדקצייג

איינער אַ גוטער בעל־מלאכה, איז צוגענומען געוואָרען אין דעם מלך׳ס הויף צו אַרבייטען דאָרט שטענדיג. מען האָט איהם דאָרט געגעבען אַ בעזונדער וואוינונג און אויך זיינע מאַהלצייטען, פאַר איהם, זיין ווייב און זיינע קינדער. דער בעל־מלאכה האָט דאָרט געלעבט גאַנץ גוט, ביז ער איז איינמאָל פּלוצלונג קראַנק געוואָרען. זיין קראַנקהייט האָט זיך פאַרצויגען און זיינע פאַרדיענסטען זיינען פיעל קלענער געוואָרען. די נויטיגסטע זאַכען צום לעבען האָט מען איהם נאָך געגעבען, אָבער אויף לוקסוסען האָט שוין געפעהלט. האָבען זיינע קינדער אָנגעהויבען אויסצופערקויפען פון הויז פערשיעדענע זאַכען, ווי מעבעל, קליידער און ציערונג. אַזוי האָבען זיי געטאָהן ביז זיי האָבען אַלעס אויספערקויפט. האָבען זיי נאָכדעם געוואָלט פערקויפען אויך זיינע וועדקצייג. דאָס האָט שוין אָבער דער בעל־מלאכה ניט צוגעלאָזען. „הערט מיך אויס, קינדער,“ האָט ער געזאָגט, „איהר זאָלט זיך ניט דערוועגען דאָס צו טאָהן. וואָרום, חס וחלילה, אַז איך בלייב אָהן וועדקצייג, בין איך דאָך אויס בעל־מלאכה. אַזוי האָט נאָך דער מלך אויף מיר רחמנות, ווייל ער רעכענט מיך נאָך פאַר זיין בעל־מלאכה. גיט ער אונז ניט וויפיעל ער האָט אונז פריהער געגעבען, אָבער אויף צו דערהאַלטען דעם לעבען גיט ער דאָך אונז. אָבער, אַז ער וועט זיך דער־וויסען, אַז איך האָב פערקויפט מיינע וועדקצייג, וועט ער דאָך מיינען, אַז איך דענק שוין מעהר קיינמאָל ניט ווידער צו אַרבייטען, וועט ער אונז די ביסעל, וואָס ער גיט אונז יעצט, אויך ניט געבען.“

נמשל

די תורה איז אונזער ווערקצייג. אמת, מיר זיינען אבגעשוואכט געווארען אין גלות, מיר האבען ניט מעהר קיין בית המקדש און קיין קרבנות, און דער אייבערשטער גיט אונז ניט אונזער פרנסה אזוי בשפע ווי אמאל, אבער ער האלט אונז דאך אויף ביים לעבען, און אזוי לאנג ווי מיר האלטען זיך נאך ביי אונזער ווערקצייג, דאס איז די תורה, וועט ער אונז ניט פערגעסען.

72

אָנגעקליבענע גאַל

איינער האט ביי זיך געהאט א משרת, פלעגט ער דעם משרת ניט לאזען עסען ביים טיש מיט אלעמען גלייך, נאר ער פלעגט איהם געבען עסען בעזונדער, אין קיך, און געוואוינליך פלעגט ער איהם געבען ביליגע און איינפאכע מאכלים, אדער וואס עס פלעגט בלייבען פון טיש. דעם משרת האט עס פערדראסען, אבער ער האט ניט געהאט דעם מוטה זיך צו בעקלאגען. האט ער א לאנגע צייט געטראגען א ברוגז ביי זיך אין הארצען און האט פון דעם א ווארט ניט אויסגערעדט צו קיינעם.

ענדע יאהר, ווען דער בעל־הבית האט דעם משרת בע־צאהלט זיין געהאלט, האט ער איהם געגעבען ווייניגער ווי דעם פאריגען יאהר. האט דער משרת גע׳טענה׳ט: „פאר־וואס קומט עס מיר, אז איהר זאלט ביי מיר ארונטערנעהמען פון מיינע שכירות? אפשר פאר דעם טייערען עסען, וואס איהר גיט מיר? פאר די טרוקענע ראזעווע ברויט מיט די

זויערמילך? אדער פאר די ביינער, וואס בלייבען פון טיש?..."

דער משרת האט איין אנפאנג געמיינט צו מאהנען די עטליכע רובעל, וואס דער בעל־הבית האט ביי איהם ארונטערגענומען, אבער פאר איין וועג האט ער שוין איהם אויך ארויסגערעדט זיין גאנצע אנגעקליבענע גאל פאר די שלעכטע עסענס, וואס ער האט איהם די גאנצע צייט געגעבען.

נמשל

א געדריקטער מענש קען א לאנגע צייט פערטראגען זיין יאך, אבער אז זיין געדולד פלאצט שוין אמאל, פלאצט עס מיט א גרויסער קראפט.

73
די שעהנע כלי

א גרויסער שררה האט געשיקט זיין קנעכט אויף א יריד, ער זאל דארט פאר איהם קויפען א שעהנע כלי. און ער האט איהם אנגעזאגט, אז ליידיג זאל ער צוריק ניט קומען. ווי דער קנעכט איז געקומען אויפ'ן יריד, האט ער גענומען זוכען און זוכען, און האט מעהר ווי איין שעהנע כלי, אזא וואס פאסט זיך פאר זיין האר, ניט געפונען. אבער דער סוחר האט דערפאר געוואלט האבען א סך געלד. דער קנעכט האט זיך גענומען מיט איהם דינגען. נאך א רענדעל, נאך א רענדעל ארויפגעגעבען. געקומען און אוועקגעגאנגען, ביז ער האט שוין געהאלטען אין אויסגלייכען זיך מיט'ן סוחר. דאן איז געקומען צום סוחר א מעקלער, וועלכער האט געוואלט כאפען א פערדיענסטעל, און האט געזאגט צום סוחר: „איך וויים אז די כלי האט א חסרון. ווען דו מיך בעפריי־

דיגען, וועל איך שווייגען, און טאמער ווילסטו מיר גארניט געבען, וועל איך יענעם אויסזאגען פון דעם חסרון." איז דער סוחר שטארק בייז געווארען און האט געזאגט צום מעקלער: „אוועק פון מיר! איך וועל דיר גארנישט געבען!" געהט דער מעקלער אוועק צו יענעם קנעכט און דערצעהלט איהם פון דעם חסרון. ווען דער קנעכט האט זיך דערוואוסט פון דעם חסרון, האט ער שוין קיין חשק ניט געהאט צו קויפען, אבער שפעטער האט ער זיך בערעכענט, אז מיט ליידינע הענד קען ער דאך צו זיין האר ניט קומען, איז ער געגאנגען און האט די כלי אבגעקויפט.

אבער ווען דער קנעכט איז מיט דער כלי געקומען צו זיין האר, האט איהם דער האר געזאגט, אז ער דארף דאס שוין ניט מעהר, ווייל ער האט שוין בעקומען א שעהנע כלי דורך אן אנדערען. איז דער קנעכט אוועק צום סוחר, ביי וועמען ער האט די כלי געקויפט, און האט געזאגט: „דייזן כלי האט דאך א חסרון, טא נעהם עס צוריק און גיב מיר אב מיין געלד." האט דער סוחר גענטפערט: „דאס געלד דארף איך דיר צוריק ניט געבען, ווייל דו האסט שוין גע־וואוסט פון דעם חסרון נאך איידער דו האסט די כלי גע־קויפט."

נ מ ש ל

די שעהנע כלי איז דער מענש, וועלכען דער אייבער־שטער האט בעשאפען צו בעציערען זיין וועלט. דער אייבער־שטער האט געוואוסט, אז דער מענש וועט זינדיגען און אז די מלאכים וועלען פאדערען, אז ער זאל איהם דערפאר פערניכטען. האט דער אייבערשטער, איידער ער האט דעם מענשען בעשאפען, געפרעגט די מלאכים, אויב ער זאל דעם מענשען בעשאפען. ער, כביכול, האט געוואוסט, אז די מלאכים וועלען ענטפערען אז דער מענש וועט זינדיגען, אבער ער וועט זיי ניט פאלגען און וועט דעם מענשען יא בעשאפען.

און שפּעטער, אַז דער מענש וועט זינדיגען, און די מלאכים וועלען זאָגען אַז מען דאַרף איהם פערניכטען, וועט דער איבערשטער זאָגען: „מיר האָבען דאָך געוואוסט אַז די שעהנע כלי האָט .אַ חסרון, דאָרום קענען מיר ניט חרטה האָבען אויפ׳ן מסחר.“

74
פאַר׳ן קאָנטראַקט און נאָכ׳ן קאָנטראַקט

צו איינעם, אַ גביר, אין אַ גרויסער שטאָדט, איז גע־קומען אַ פרעמדער יונגער מאַן און האָט געבעטען ער זאָל איהם צונעהמען אויף אַ שטעלע. האָט דער גביר געזאָגט: „ווי קען איך דיר געבען אַ שטעלע, אַז איך קען דיך גאָר ניט און איך ווייס ניט אויב דו טויגסט אויף עפּעס?“ האָט דער יונגער מאַן געענטפערט: „לאָמיך שטעהן ביי אייך אין געשעפט אַ חודש, אויף פּראָבע. וויפיעל איהר וועט מיר געבען פאַר דעם חודש, וועל איך זיין צופריעדען, און איהר וועט דערווייל זעהן אויב איהר קענט מיך האַלטען אויף ווייטער.“

דער גביר האָט געטאָהן דעם פערלאַנג פון דעם יונגען מאַן און האָט איהם צוגענומען. די גאַנצע צייט פון דער פּראָבע זיינען ביידע, אי דער גביר, אי דער אַרבייטער, געווען צופריעדען איינער פון אַנדערען. דער יונגער מאַן האָט גע־טאָהן אַלעס וואָס ער האָט פערשטאַנען אַז ער דאַרף טאָהן און דער בעל־הבית האָט איהם געצאָהלט וויפיעל ער האָט גע־וואָלט. נאָכדעם, אַז דער חודש איז אַריבער, האָט דער גביר געזאָגט צום יונגען מאַן: „ביז אהער איז ביי אונז געווען ברודערשאַפט, אָבער יעצט דאַרפען מיר אָבמאַכען האַנדעל־שאַפט. ביז יעצט האָסטו געאַרבייט וויפיעל דו האָסט גע־

וואלט און איך האב דיר געצאהלט וויפיעל איך האב געוואלט. אמאל האסטו געארבייט צופיעל, אמאל צו ווייניג. אמאל האב איך דיר איבערגעצאהלט און אמאל האב איך דיר גע־געבען צו ווייניג. אבער יעצט וועלען מיר אבשרייבען א קאנטראקט, כדי מיר זאלען וויסען אויף ריכטיג וואס דיין ארבייט איז און וויפיעל שטונדען א טאג דו דארפסט אר־בייטען. און מיר וועלען אויך אבמאכען א בעשטימטע גע־האלט, וואס דו זאלסט קריגען פאר דיין ארבייט.״

נ מ ש ל

אין אנפאנג איז אברהם געקומען דיענען גאט אויף פראבע. ער האט אליין, מיט זיין אייגענעם שכל, אנערקענט אז ער איז א בעשעפער אין הימעל און האט אליין אויף זיך גענומען איהם צו דיענען און צו לעבען ארענטליך, און דער אייבערשטער האט מיט איהם גוטעס געטאהן, געגעבען קינ־דער און רייכטימער און איהם אבגעהיט פון אונגליקען. אבער ווען אברהם איז שוין געווארען א ניין און נײנציגער, האט דער אייבערשטער זיך בעוויזען צו איהם און האט גע־זאגט: „אני אל שדי״ — יעצט בין איך דיין בעל־הבית. מיר וועלען יעצט מאכען א קאנטראקט . . . פון יעצט אן און ווייטער ביזטו ביי מיר א שטענדיגער ארבייטער און דו מוזט טאהן בעשטימטע ארבייט.

75
זיי האָבען זיך געביטען

אמאל איז געווען א איד, א גרויסער למדן און א מתמיד. ער פלעגט זיצען טאג און נאכט אין בית המדרש און לערנען, אבער ער איז געווען אן ארימאן און האט פשוט ניט געהאט וואס צו עסען. אין דערזעלבער שטאדט האט געוואוינט א פערד־הענדלער, וועלכער איז געווען זעהר רייך, אבער ער איז געווען א פראסטער מענש, א! עם הארץ. איז דער פערד־הענדלער איינמאל געקומען צום למדן און האט צו איהם געזאגט: „לאמיר מאכען שותפות. איהר וועט מיר געבען א חלק פון אייער עולם הבא און איך וועל אייך דערפאר אויסהאלטען אייער גאנצען לעבען מיט עסען און מיט קליידער און מיט אלעם וואס איהר דארפט.“

דער לערנער איז אויף דעם איינגעגאנגען. ביידע זיינען געווען צופריעדען מיט דעם אפמאך. דער לערנער האט גע־האט גענוג צו עסען און האט מעהר ניט געוואוסט פון קיין נויט, און דער פערד־הענדלער איז געווען זיכער אז אויף יענער וועלט וועט איהם ניט זיין ערגער ווי אויף דער וועלט.

איינמאל האט דער פערד־הענדלער איינגעלאדען דעם למדן צו זיך אהיים אויף אווענד־ברויט. זיי האבען געגעסען א רייכע מאהלצייט, געטרונקען א סך וויין און צוזאמען פערבראכט ביז טאג. אין דער פריה האט דער פערד־הענ־דלער געזאגט צום למדן: „הער צו, ברודערקע, איך בין זעהר מיעד און שלעפעריג פון זיין אויף א גאנצע נאכט, וויל איך אז דו זאלסט פאר מיר געהן אין מארק מיט מיינע פערד און איך וועל געהן אין בית המדרש לערנען אנשטאט דיר.“

מען קען זיך פארשטעלען ווי מען האט געלאכט אין מארק ווען דער בטלן איז געקומען מיט די פערד אין מארק און ער האט ניט געוואוסט ווי זיי צו האלטען, פאר די צוימען אדער פאר די עקען. אבער נאך מעהר האט מען געלאכט, ווען דער פערד־הענדלער האט זיך אוועקגעזעצט אין בית מדרש זינגען איבער דער גמרא, ניט קענענדיג אפילו זאגען עברי...

נ מ ש ל

דער גוף מיט דער נשמה זיינען אויך שותפים און אזוי לאנג ווי יעדער פון די שותפים טהוט זיין אייגענע ארבייט, איז גוט: עס הייסט, ווען דער גוף בעזארגט אלעס וואס איז נוגע דעם קערפער און די נשמה גיט זיך אב מיט גייסטיגע זאכען, ווי לערנען און דאווענען. אבער עס טרעפט אמאל אז דער גוף פאסט א תענית און שאקעלט זיך און קלאפט זיך איז הארצען "על חטא", און בעת מעשה טראכט די נשמה וועגען מסחר, וועגען דעם וואס מען וועט עסען נאכ'ן תענית. דאן איז אך און וועה צו דעם מענשען!

76
דער ערגסטער רשע

א פאר צדקה גבאים זיינען ארוים איבער'ן שטאדט קלייבען נדבות פאר אן ארימאן. זיי זיינען אריינגעקומען אין א הויז, האבען זיי דארט געטראפען צוויי בעלי־בתים, שכנים, זיצען ביי א גלעזעל טהעע. איינער פון זיי האט זיך גלייך ענטזאגט צו געבען א נדבה, ווייל ער האט געזאגט פשוט, אז ער האט פיינט צו געבען. ער וויל אליין האלטען זיין געלד און ניט אוועקגעבען צו אנדערע.

דער אנדערער האט פריהער גענומען אויספרעגען ווי אלט דער ארימאן איז, אויב ער האט א ווייב מיט קינדער, ווי אלט איז זיין ווייב און ווי אלט איז יעדער קינד. וואס פאר א דירה זיי האבען, און אזוי ווייטער און ווייטער. די שלוחים פון צדקה, זעהענדיג ווי דער בעל־הבית אינטערע־סירט זיך אזוי שטארק וועגען דעם ארימאן, האבען זיי גע־מיינט, אט קומט ער ארויס מיט א גאנצען רובעל, און אפשר א פינפערל. אבער לא, ניט אזוי. נאכדעם ווי דער בעל־הבית איז פערטיג געווארען מיט אלע זיינע פראגען און ער האט די שלוחים גוט מיעד געמאכט, האט ער א זאג געטאהן:

„דער ארימאן פאר וועמען איהר קלייבט איז א פוילער, א שווינדלער און א שיכור. אז ער וואלט ניט געווען קיין שיכור און קיין פוילער, וואלט ער צו אזא לאגע ניט גע־קומען. הקיצור — איך גיב ניט פאר שיכורים. ניט א גראשען!“

„זעהט!“ האבען די גבאים פון צדקה געזאגט צו דעם בעל־הבית, „אז יענער האט ניט געוואלט געבען, האט ער געזאגט גאנץ פשוט, אז ער וויל ניט געבען. וויל ער ניט, דארף מען ניט. איז ער ניט קיין געבער. עס איז זיין זאך. אבער אז איהר ווילט ניט זיין קיין געבער, טא פארוואס דארפט איהר נאך בעליידיגען און ריידען לשון הרע אויף אן ארימען מענשען?“

נמשל

א שלעכטער מענש, וואס וויל ניט געבען קיין צדקה, וועט מאכען בלבולים אויף די ארימע לייט און אויף די גבאים, כדי אנדערע זאלען אויך ניט געבען.

77
פון א גילדען = א פערמעגענס

אמאל איז געווען א רייכער מאן, וועלכער איז געווען זעהר קארג. און אזוי ווי ער האט אימער מורא געהאט פאר גנבים, האט ער זיין געלד, זיין גאלד און זילבער, בעגראבען אין פערשיעדענע ערטער, אונטער דעם פוסבאדען פון זיין הויז. נאכדעם איז ער פלוצלונג געשטארבען, איידער ער האט וועמען געקענט זאגען וועגען זיינע פערבארגענע אוצרות.

די הויז איז אנגעקומען צו א קרוב, וועלכער איז געווען דער איינציגער יורש. דער יורש האט געמיינט, אז מעהר ווי די הויז איז פון דעם פערשטארבענעם ניט פערבליבען. נאר איינמאל איז ביי איהם פון דער האנד ארויסגעפאלען א גילדען, דער גילדען האט זיך געקייקעלט איבער'ן פוסבאדען און איז אריינגעפאלען אין א שפאלט צווישען די דילען. און אזוי ווי עס איז איהם געווען א שאד די מטבע, האט ער אויפגעהויבען א ברעט. אבער אנשטאט דעם פערלארענעם גילדען, האט ער געפונען א ליימענעם טעפעל מיט גאלדענע רענדלעך. איז ער געווארען מלא שמחה. אבער פון בעסטוועגען האט ער ניט אויפגעהערט צו זוכען דעם פערלארענעם גילדען. זוכענדיג האט ער געפונען נאך א טעפעל און נאך א טעפעל, מיט גאלד, מיט זילבער, און צו־לעצט, אז ער האט אויסגעפונען דעם גאנצען פערמעגען פון זיין קרוב, האט ער אויך געפונען דעם פערלארענעם גילדען. און זייט דאן האט ער דעם גילדען געהאלטען ביי זיך און ער איז איהם געווען זעהר טייער.

נ מ ש ל

א איד קוקט אמאל אריין אין א ספר, ווייל ער זוכט א שעהנע מעשה, אדער א משל, איהם צו אמוזירען. דערווייל לערנט ער א ביסעל תורה, און נאך א ביסעל תורה, און ווערט מיט דער צייט א למדן. און דאן ווערט ביי איהם די מעשה, אדער דער משל, נאך טייערער ווי געווען, ווייל צוליעב דעם משל איז ער דאך געווארען א למדן.

78

א קינד׳ס חכמה

א פאטער מיט א קליינעם זוהן זיינען געווען אויף א לאנגע רייזע. זיי האבען זיך אבגעשטעלט אין פערשיעדענע שטעדט און געגעסען און געשלאפען אין פערשידענע אכסניות. איינמאל, אז זיי זיינען געזעסען אין אן אכסניא און געגעסען, האט דער פאטער בעמערקט אז יעדען מאל וואס מען ברענגט א שיסעל מיט עסען צום טיש, פרעהט זיך זיין זוהן, און ווען מען נעהמט אוועק די שיסעל, איז ער אומעטיג. האט איהם דער פאטער געפרעגט: „זאג מיר, מיין זוהן, פארוואס אין דער היים, אז די מאמע פלעגט אוועקנעהמען די שיסעל פון טיש פלעגט עס דיך גאר ניט ארען?“ האט דער זוהן אזוי געענטפערט:

„וואס פרעגסטו מיך וועגען דער מאמען? איך האב געוואוסט אז די מאמע נעהמט אוועק די שיסעל, וויל זי מסתמא דעם עסען אביסעל אנווארעמען, אדער אבקיהלען, אדער צוגעבען עפעס אן אנדער זאך אין דעם, און נאכדעם וועט זי די שיסעל צוריקברייינגען. אבער דא אין דער פרעמד

אז מען נעהמט צו די שיסעל, ווייס איך אז איך וועל דאס מעהר אין די אויגען ניט זעהן."

נמשל

די צדיקים גיט דער אייבערשטער א ביסעל אויף דער וועלט, און ווען ער נעהמט פון זיי אוועק, ווייסען די צדיקים אז ער וועט זיי פערבסערען און צוריק געבען אויף יענער וועלט. ארט זיי ניט אז זיי האבען ווענינער אויף דער וועלט. אבער די רשעים, אויב עס ווערט פון זיי אוועקגע־נומען די שיסעל מיט עולם הזה, נעמען זיי זיך שטארק צום הארצען, ווייל זיי ווייסען, אז זיי וועלען אויף יענער וועלט גארנישט האבען.

79

ווען א קארגער פרעהט זיך

אמאל איז געווען א רייכער מאן וועלכער איז געווען זעהר קארג. יעדען מאל אז ער האט אויסגעגעבען א ביסעל קליינגעלד, האט ער געהאט גרויס פערדרוס. אז ער פלעגט דארפען אויסגעבען א גילדען, פלעגט ער פיהלען ווי א שטיק לעבען פעהלט איהם, און אז עס פלעגט איהם אויסקומען זיך צו שיידען מיט א רענדעל איז געווען אזוי ווי ער וואלט זיך געדארפט שיידען מיט זיין נשמה.

איינמאל, שפעט ביינאכט, זיינען געקומען גנבים, הא־בען אויפגעבראכען דעם אייזערנעם קאסטען וואו ער האט געהאלטען זיין געלד און האבען צוגענומען זיין גאנצען פער־מעגען. ווען דער קארגער האט אויף מארגען אויסגעפונען, אז מען האט איהם בדלות געשטעלט, האט ער גערונגען מענ־שען, זיי זאלען לויפען זוכען די גנבים. נאכדעם ווי מען

האט די גנבים געזוכט אַ פּאָר טעג, האט מען זיי געפונען און אָבגענומען ביי זיי דעם גאַנצען פערמעגען. דער קאַר־גער האט געמוזט אויסצאָהלען עטליכע הונדערט רענדלעך צו די מענשען וואָס האבען איהם געהאָלפען כאַפּען די באַנ־דיטען, אבער דיזען מאָל האט ער ניט געוויינט וואָס ער האט געמוזט אויסגעבען אַזוי פיעל געלד. אדרבה, ער האט זיך שטאַרק געפרעהט און האט דאָס געלד בעצאָהלט מיט דאַנק.

נ מ ש ל

א סך קליינע אונגליקען זיינען גאַרנישט אין פערגלייך מיט גרעסערע אונגליקען. און אַ מענש דאַרף קיינמאָל זיך ניט בעקלאָגען ווען איהם טרעפט עפּעס אַ צרה. ער דאַרף טראַכטען: עס האט נאָך געקענט זיין ערגער.

80

אַן אָנשטעל פאַר דער שטיעפמאַמע

ביי איינעם איז געשטאָרבען זיין פרוי, האט ער גענו־מען אַ צווייטע. פון דער ערשטער האט ער געהאַט אַ זוהן וועלכער איז געווען אַ גרויסער אַרימאַן און דער פאָטער האט זעהר געוואָלט איהם העלפען, אבער זיין פרוי האט ניט גע־לאָזט. האט זיך דער פאָטער בעראַטהען מיט מענשען און זיי האבען איהם אַן עצה געגעבען, אַז ער זאָל זיין זוהן אַרויס־געבען אַ וועקסעל, כלומר'שט ער איז איהם שולדיג געלד, נאָך פון זיין נדן. און דאַן וועט די פרוי דאָך ניט קענען האבען אַ העזה צו זאָגען אַז איהר מאַן זאָל ניט בעצאָהלען אַ חוב וואָס ער איז שולדיג.

אבער די עצה האט ניט געהאָלפען. ווען דער אָרימער

זוהן איז געקומען מיט'ן וועקסעל מאהנען ביי זיין פאטער דאס געלד, האט איהם די שטיפמוטער ארויסגעטריבען, שרייענדיג, אז ער האט געמאכט א פאלשען וועקסעל אויף זיין אייגענעם טאטען.

דער זוהן איז אנטלאפען און האט שוין מורא געהאט זיך צו צייגען נאך אמאל. עטליכע טעג שפעטער בעגעגענט זיך דער זוהן איז גאס מיט'ן פאטער. פרעגט דער פאטער: „וואָרום קומסטו ניט מאהנען געלד אויפ'ן וועקסעל?" דער־צעהלט איהם דער זוהן ווי די שטיפמוטער איז איהם בע־פאלען און האט איהם ארויסגעטריבען. זאגט דער פאטער: געה און קלאג מיך ביים רב וועל איך זיין געצוואונגען דיר צו בעצאהלען".

„אבער, טאטע, ווי פאסט עס זיך אז א זוהן זאל קלא־גען זיין אייגענעם פאטער?" האט דער זוהן גע'טענה'ט. „וואס וועלען לייט זאגען אויף דעם?"

„נאר איינער", האט דער פאטער געענטפערט. „ציי איז דען גאר נויטיג אז די זאך זאל טאקע פארקומען פאר'ן רב? עס איז דאך געגוג, אז דו וועסט מיר שיקען דעם שמש, דאן וועל איך שוין האבען א גוטען אויסרייד פאר מיין פרוי, אז איך זאל דיר בעסער בעצאהלען און פערמיידען די שאנדע אז מען זאל מיך דארפען שלעפען צום רב. פאר מיין פרוי וועט עס אויסזעהן, אז דו צווינגסט מיך צו בעצאהלען, אבער ווי נאר דער שמש וועט ארויסגעהן פון מיין הויז, וועל איך שוין אליין לויפען צו דיר און בעצאהלען".

נ מ ש ל

דאס איז א משל אויף דעם פסוק „משכנו — אחריך נרוצה".

מיר ווילען בעצאהלען אונזערע חיובים צום רבונו של עולם, אבער דער שטן, דער יצר הרע, לאזט ניט. דארום בעטען מיר דעם אייבערשטען: „משכני, דו גיב אונז נאר

א שלעפּ צו דיר, אחריך נרוצה, וועלן מיר שוין האבן אַז אויסרייך פאַר׳ן שטן און דיר נאָכלויפן.״

81
אַ סחורה פאַר אַ קאַרגען

אין אַ שטאָדט איז געווען אַ בעקער וועלכער איז גע־וועזן אַ גרויסער קינסטלער אין זיין ארבייט. יעדן טאָג פלעגט ער אויסטראַכטן אַ נייעם מין געבעקס וואָס פלעגט פשוט צוגעהן אין מויל. מענשען פלעגן עס קויפן און הנאה האבן.

אין דער זעלבער שטאָדט איז געווען איינער, אַ גרויסער גביר, וועלכער איז געווען זעהר קאַרג. און פון אלע פער־שיעדענע געבעקס, וואָס דער בעקער האָט אויסגעבאַקן, האָט דער גביר קיינמאָל ניט געקויפט. ער האָט זיך פשוט ניט פערגונען.

איינמאָל האָט דער בעקער ערפונדען אַזאַ מין קוכן, וואָס איז געווען צוזאַמענגעקאָנטן פון אַ טייג מיט פער־שיעדענע געהרענדע שפּייזן, אַז דער וואָס פלעגט אויפעסן איין קליינעם קוכן, פלעגט זיין זאַט פאַר עטליכע טעג כסדר. ווען דער בעקער איז ארוים אין מאַרק מיט זיין קאָרב צו פערקויפן זיין נייעם מין קוכן, איז גראָדע דורכגעגאַנגען יענער קאַרגער גביר. „קומט אהער, ר׳ נגיד!״ האָט דער בעקער איהם גערופן. „קומט, קויפט אַ נייעם סאָרט קוכן!״

דער נגיד איז צוגעקומען און בייז געזאָגט:

„דו ווייסט דאָך, אַז איך קויף קיינמאָל ניט דיין געבעקס, הײַנט צו וואָס רופסטו מיך קויפן?״

„איך ווייס אַז איהר קויפט קיינמאָל ניט, ווייל איהר זשאַלעוועט זיך דעם עסן,״ האָט דער בעקער געענטפערט.

„אבער דאס איז א מין קיכעל, וואס איז צוגעפאסט צו אייך. אז איהר וועט עסען איין קיכעל, וועט איהר דריי טעג זיין זאט און ניט וועלען עסען."

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען אידען וואס ווילען ניט דאווענען יעדען טאג, ווייל די צייט איז ביי זיי צו טייער . . . זיי זיינען שרעקליך קארג אויף דער צייט. אבער אז עס קומען די ימים נוראים, לויפען זיי אין שוהל, און אין די עטליכע טעג בעטען זיי זיך אויס אל דאס גוטס אויף א גאנץ יאהר. א טייערער קיכעל!

82

ענטדעקט דעם רשע

געוועזען אמאל א שלעכטער מענש, א רשע, א ניט־פער־גינער, וואס האט שטילערהייד געגראבען אויף מענשען, גע־מאכט אויף זיי מסירות און זיי אנגעטאהן גרויס שאדען. א סך רייכע מענשען האט ער פערארימט און זיי געבראכט צו אזא מדרגה, אז זיי האבען געמוזט ארומגעהן איבער די הייזער. אבער קיינער האט ניט געוואוסט פון וואנען דער אונגליק איז געקומען, דען דעם רשע איז געלונגען זיך צו בע־האלטען, אז קיינער זאל ניט וויסען אז די אונגליקען קומען דורך איהם.

איינמאל האט זיך דער רשע צוקריעגט מיט איינעם פון זיינע שטאדט־לייט און ער האט איהם געסטראשעט, אז ער וועט איהם פער'מסר'ן ביי דער רעגיערונג. דער רשע האט אויף איהם געמאכט א בלבול, און אז זיין ארבייט איז גע־לונגען, האט ער זיך נאך גענומען רייצען מיט זיין קרבן:

„אהא, איך האב זיך גוט אבגערעכענט מיט דיר!" אבער יענער האט איהם אזוי געענטפערט:

„איך דארף זיך פרעהען אויף דיין מפלה, וואס איז פיעל גרעסער פון מיינער. ווייל פון יעצט אן און ווייטער וועלען שוין אלע וויסען, אז דו ביזט עס דער מסור, וואס האט אזוי פיעל מענשען אונגליקליך געמאכט, און מען וועט זיך פון דיר היטען אזוי ווי פון א בייזע שלאנג."

נ מ ש ל

א שלעכטער מענש טהוט זיך מעהר שלעכטס ווי צו אנדערע.

83

וואָס האָט איהם וועה געטאָהן

אין א שטעדטעל האט אויסגעבראכען א קראנקהייט. א סך מענשען זיינען געווען אנגעגריפען פון דער קראנקהייט, אבער קיין דאקטאר איז ניט געווען זיי צו היילען. דער פריץ פון דער שטעדטעל האט געוואוינט אין אן אנדער שטאדט און ער האט ביי זיך געהאט א גרויסען דאקטאר, אבער דיזען דאקטאר פלעגט ער לאזען פאהרען נאר דאן, ווען דער גביר פון שטאדט פלעגט איהם דארפען. צוליעב אן ארימאן האט ער איהם קיינמאל ניט געוואלט לאזען געהן אין שטעדטעל.

האט זיך גראדע איינמאל געמאכט, אז דער גביר האט בעקומען א לייכטען קאפּוועהטאג. ער האט אפילו דערצו געהאט א מיטעל, פון וועלכען דער קאפּוועהטאג פלעגט גלייך פערשווינדען, גאר אהן א דאקטאר. אבער דער גביר האט זיך בערעכענט, אז ווען ער וועט שיקען נאכ'ן דאקטאר, וועט דער דאקטאר אויך העלפען די אנדערע חולאים פון שטעדטעל.

האט דער גביר געשיקט אַ שליח צום פּריץ און איהם גע־בעטען, אַז ער זאָל איהם גלייך שיקען זיין דאָקטאָר. און אײדער דער דאָקטאָר איז געקומען, האט דער גביר גענומען זיך גרייטען צו זיין אָנשטעל. ער האט גענומען אָכצען און קרעכצען, „וועה איז מיר, וועה איז מיר!" און ער האט זיך אַריינגעלייגט אין בעט. האט איהם זיין פרוי געפרעגט: „וואס איז מיט דיר? דיר טהוט דאך גאָר ניט אזוי וועה!" האט איהר דער מאן געענטפערט: „מיינסט איך שריי דאס פון מיינע וועהטאגען? ניין — מיין הארץ איז מיר צוואוועהטאגט פון דעם וואס די אָרימע מענשען ליידען נעבעך."

נ מ ש ל

א גוטער מענש פיהלט דעם צער פון אַנדערע, אזוי ווי דאס וואלט געווען זיין אייגענער צער.

84

אַלץ איז די ווייב שולדיג

אמאָל איז געווען אַ סוחר, וואס האט געהאט די גרעס־טע קראָם אין שטאָדט, און פון אַלע שטעדטלעך ארום פלעגען קומען גרויסע און קליינע סוחרים ביי איהם קויפען. זיין שטייגער איז געווען צו זיצען אין שוהל ביז מיטאָג־צייט, ווייל נאָכ׳ן דאַווענען פלעגט ער לערנען אַ פּרק משניות, זאָגען אַ ביסעל תהלים, און דערצו אַ ביסעל שמועסען מיט אַנדערע בעלי־בתים וועגען פּאָליטיקע.

איינמאָל קומט צו איהם אַהיים אַ פרעמדער מענש פון אַן אַנדער שטאָדט און פרעגט אויף איהם. זאָגט איהם דעם סוחר׳ס פרוי, אַז איהר מאַן איז יעצט ניט אין דער היים.

גענומען יענער און געהם אוועק און זאָגט ניט קיין וואָרט.
ווען דער סוחר איז געקומען אהיים, דערצעהלט איהם זיין
פרוי, אז דאָ איז געווען אַ מאַן און געפרעגט אויף איהם.
איז דער סוחר געוואָרען אין כעס און האָט גענומען שרייען
אויף זיין פרוי: „אז דו האסט געהערט, אז מען דאַרף מיך
האָבען, האסטו גלייך געדאַרפט שיקען אַ קינד נאָך מיר און
איך וואָלט געקומען און ריידען מיט'ן מאַן. מסתמא האָט
ער געוואָלט מיט מיר מאַכען אַ געשעפט, און יעצט איז ער
זיכער אוועק צו אַן אַנדער סוחר!"

די פרוי האָט זיך דאָס אריינגענומען אין קאָפּ, אז דעם
אַנדער מאָל וועט זי שוין זיין קליגער. אין אַ וואָך אַרום,
בעת דער סוחר איז נאָך געזעסען אין שוהל, איז ווידער גע-
קומען צו איהם אהיים אַ פרעמדער מאַן און געפרעגט אויף
איהם. די פרוי האָט איהם געבעטען זיצען, איהם דערלאַנגט
אַ גלעזעל טהעע, און געזאָגט: „מיין מאַן וועט גלייך קומען."
און זי האָט אוועקגעשיקט אַ קינד איהם רופען.

דער סוחר האָט זיך טאַקע ניט געזאַמט. ער איז תיכף
געקומען אהיים. ווי ער איז אריינגעקומען, האָט ער גע-
געבען דעם גאַסט אַ ברייטען שלום עליכם און האָט איהם
געפרעגט, וואָס נוטס ער האָט צו זאָגען. ענטפערט דער
גאַסט:

„ליידער האָב איך קיין סך גוטעס ניט צו דערצעהלען.
איך בין אַ איד אַן אָרימאַן, איך האָב זיבען טעכטער. די
עלטערע דריי האָבען שוין לאַנג געדאַרפט חתונה האָבען,
און איך האָב ניט וואָס זיי צו געבען נדן. בכן, אזוי ווי
איך בין אייערער אַ קרוב, אַ ווייטער, אָבער דאָך אַ קרוב,
בין איך צו אייך געקומען, אז איהר זאָלט מיר אויסהעלפען."

דעם סוחר איז נעבעך געוואָרען ניט פריילעך אויפ'ן
האַרצען. הערענדיג די טרויעריגע געשיכטע, האָט ער דעם
קרוב געמוזט געבען אַ שעהנע נדבה, און אז יענער איז אוועק,
האָט ער גענומען שרייען אויף זיין פרוי:

„צו וואס האסטו געדארפט שיקען נאך מיר? איך האב געהאלטען אין לערנען משניות און דו האסט מיר מפסיק געווען צוליעב אזא שלאק, אז אנשיקעניש!"

„וואס שרייסטו?" האט די פרוי גע'טענה'ט. „דו אליין האסט דאך מיר אנגעזאגט, אז אויב עס וועט ווער קומען פרעגען אויף דיר און דו ביזט אין שוהל, זאל איך גלייך שיקען דיך רופען. טא וואס שרייסטו יעצט?"

נ מ ש ל

ניט יעדער רעגעל האלט אויס אין פראקטישען לעבען.

85

פרעגען קשיות איז אונגעזונד

איינער איז שטארק קראנק געווארען אויפ'ן מאגען. האט ער גערופען א בעריהמטען דאקטאר. דער דאקטאר האט דעם חולה בעטראכט און האט געזאגט: האב קיין מורא ניט, מיין פריינד. מען האט מיך ניט לאנג צוריק גערופען צו יענעם און יענעם, און ער איז אויך געווען אזוי קראנק ווי דו, אבער איך האב איהם געזונד געמאכט. אבער קודם כל וועל איך דיר איינגעבען א שלאפטרונק, אז דו זאלסט ליגען רוהיג, און דאן וועל איך דיך ניט קענען היילען."

„וואס וועט איהר מיר טאהן נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינגעבען דעם שלאפטרונק?" האט דער חולה געפרעגט.

„צו וואס דארפסטו עס וויסען?" האט דער דאקטאר געזאגט. „עס איז פיעל געזונטער פאר דיר, אז דו זאלסט ניט וויסען."

„אויב אזוי, וועל איך געהן צו יענעם און יענעם," האט דער חולה געזאגט, „און איך וועל איהם פרעגען."

„אויב דו וועסט גע׳הן צו יענעם,“ האט דער דאקטאר איהם געווארנט, „וועסטו שטארבען.“

און דער דאקטאר איז אוועק שטארק בייז.

האבען מענשען בעם דאקטאר פארגעהאלטען: „ווי זאגט איהר עס א קראנקען מענשען אזא זאך, אז אויב ער וועט פרעגען ביי יענעם וועט ער שטארבען?“ האט דער דאקטאר אזוי ערקלערט: „יענעם מאן, וואס איך האב אויסגעהיילט, האב איך געמאכט א שווערע אפעראציאן, נאכדעם ווי איך האב איהם איינגעגעבען דעם שלאפטרונק. און ווען דיזער חולה וועט געהן צו יענעם און וועט זיך דערוויסען, אז איך האב איהם געעפענט זיין בויך און אויסגעגלייכט זיינע גע־דערים, וועט ער זיך שרעקען און זיך ניט לאזען מאכען די אפעראציאן, און ממילא, אז ער האט אין מיר קיין אמונה ניט, וועט ער מוזען שטארבען פון זיין קראנקהייט.“

נמשל

אין ארץ ישראל האבען געלעבט זעהר שטארקע גבורים, ריעזען, מיט וועלכע קיין פאלק האט ניט געקענט מלחמה האלטען, נאר דער אייבערשטער אליין האט זיי געקענט בייקומען. און די אידען האבען געדארפט האבען אמונה אין דעם אייבערשטענס מאכט, נאכדעם ווי ער האט זיי געצייגט זיינע גרויסע נסים אין מצרים און אין מדבר. אבער זיי האבען ניט געגלויבט, און האבען געשיקט מרגלים צו פארשען די לאנד און איהרע איינוואוינער, צו זעהן אויב מען קען זיי בייקומען מיט זייער אייגענער מאכט. האט דער אייבער־שטער געזאגט: „וויבאלד איהר האט אין מיר קיין אמונה ניט און איהר שרעקט זיך פאר יענע ריעזען, וועט איהר שוין צוליעב דעם שרעק אליין זיי ניט קענען בייקומען. דארום וועט איהר פריהער אלע מוזען אויסשטארבען אין דעם מדבר און אייערע קינדער וועל איך פיהרען אין ארץ ישראל.“

86
דער דאָקטאָר ווערט אַ מגיד

איינער האָט שטאַרק געליטן אויף דער האַרץ און ער איז געוואָרן אַזוי שוואַך, דאָס ער האָט געמוזט ליגן אין בעט. מען האָט געבראַכט אַ דאָקטאָר און דער דאָקטאָר האָט צום חולה געזאָגט: „איהר דאַרפט אויף זיך נעהמען קיינמאָל ניט צו ווערן בייז אָדער אויפגערעגט אויף קיינעם, נאָר לעבען רוהיג און פריינדליך מיט אַלעמען. אויך דאַרפט איהר ניט זיין שטאַרק פערקאָכט אין געשעפט. איהר דאַרפט זיך ניט נאָכיאָגען נאָך געלד, נאָך רייכטימער. איהר דאַרפט זיין צופריעדען מיט דעם וואָס איהר האָט און ניט זוכען צו פערכאַפּען די גאַנצע וועלט. זאָל אייך קיינמאָל ניט אַרען אויב איהר האָט פערדיענט אָדער פערלאָרען געלד. געלד מאַכט ניט אַ מענשען גליקליך. אַ רוהיגער לעבען אָהן דאָגות איז דער גרעסטער גליק."

אַזוי האָט דער דאָקטאָר גערעדט צום חולה. צווישען די פריינד וואָס זיינען געקומען איהם מבקר חולה זיין און האָבען געהערט וואָס דער דאָקטאָר האָט אָנגעזאָגט דעם חולה איז געווען איינער, אַ נאַר, וואָס האָט געפרעגט אַזאַ קשיא: „וואָס איז דאָס פאַר אַ דאָקטאָר? אַנשטאָט צו געבען דעם חולה אַ מעדיצין, זאָגט ער איהם נאָר מוסר, אַזוי ווי אַ מגיד. איז ער אַ מגיד, האָט ער געדאַרפט אַרומגעהן איבער די שוהלען און זאָגען מוסר פאַר'ן עולם. איז ער אַ דאָקטאָר, האָט ער דעם חולה געדאַרפט פאַרשרייבען אַ רעצעפּט. וואָס טויג אַ קראַנקען מוסר?"

„דו נאַר איינער!" האָט איהם געענטפערט אַ קליגערער, „אָט דער מוסר וואָס דער דאָקטאָר האָט דעם חולה געזאָגט

איז טאקע די בעסטע רפואה פאר איהם. ער האט אנגעזאגט דעם חולה ער זאל זיך ניט קריגען מיט קיינעם און זיך ניט נאכיאגען נאך געלד, ניט צוליעב דעם, אז דער חולה זאל האָבען עולם הבא, נאר כדי ער זאל זיך ניט ערגערען, זיך ניט עסען די הארץ, און ממילא וועט ער זיין געזונד.״

נ מ ש ל

דאס וואס איז גוט פאר דעם מענשענס נשמה איז אויך גוט פאר זיין גוף.

87

די מרשעת

איינער האט גענומען א פרוי, וואס האט געהאט קינדער פון איהר ערשטען מאן. איז די פרוי געווען א גרויסע מרשעת און זי פלעגט דעם מאן דערגעהן די יאהרען און איהרע קינדער פלעגען איהם אויך מעיז פנים זיין און פערביטערען זיין לעבען. דער מאן האט געזעהן, אז ער איז אריינגעפאלען, האט ער זיך אזוי געטראכט: ווען איך וועל זיך מיט איהר קריגען, וועל איך גאר נישט אויספיהרען און וועל בלויז אנמאכען לייטישע געלעכטער. עס איז דארום בעסער איך זאל פרובירען מיט גוטען. האט ער זיך ארויסגעוויזען זעהר פריינדליך צו דער פרוי און צו איהרע קינדער, און אזוי גוט איז ער צו זיי געווען, דאס זייטיגע מענשען האָבען געמיינט, אז ער ליעבט די קינדער אזוי ווי זיי וואלטען געווען זיינע אייגענע.

די פרוי און איהרע קינדער זיינען אבער פון דעם ניט בעסער געווארען. זיי האבען ווייטער פערביטערט זיין לע־

בען, ביז זיין געדולד האָט געפּלאַצט און ער האָט ענדליך בע־שלאָסען די פרוי אָבצו'גט'ן."

ווען די פרוי האָט זיך פון דעם דערוואוסט, איז זי גע־גאַנגען צו זיינע פריינד און זיי געבעטען, אַז זיי זאָלען זיך אריינמישען פון שלום בית וועגען און אָבריידען איהר מאַן, אַז ער זאָל זי ניט גט'ן. דער מאַן האָט אָבער די פריינד ניט געוואָלט הערען. אבער איינער פון זיינע שכנים האָט גע־זאָגט: „איך וועל שוין איהם איבעררעדען. מיך וועט ער פאָלגען!"

דער שכן איז געקומען צו דעם מאַן און האָט צו איהם געזאָגט:

„הער צו, מיין פריינד, אַלע ווייבער האָבען גרויסע מיילער און האָבען ליעב זיך צו קריגען און צו שעלטען. מיינסטו, אַז איך לייד ניט פון מיין ווייב אזוי ווי דו פון דיינער? אָבער פון דעסטוועגען, גט'ן זיך, וויל איך ניט."

„וואס גלייכסטו דיין ווייב צו מיינער?" האָט דער מאַן געענטפערט. „דו האסט קיין רעכט ניט דיין ווייב צו גט'ן, ווייל דו האסט מיט איהר קינדער, וועלכע זיינען דיר ליעב און טהייער, אָבער איך האָב דאָך ניט קיין קינדער פון איהר."

„איך פערשטעה ניט," האָט דער שכן גע'טענה'ט. „דאכט זיך דו ליעבסט איהרע קינדער אזוי ווי זיי וואלטען געווען דיינע אייגענע."

„דו נאר איינער!" האָט דער מאַן אויסגערופען. „פער־שטעהסטו דען ניט, אַז איך בין געווען געצוואונגען צו מאַ־כען זיך אזוי ווי איך ליעב זיי, דאָס האָב איך אַלץ געטהאַן צוליעב איהר, צוליעב שלום בית, אָבער יעצט, אַז איך האָב בעשלאָסען פון איהר פּטור צו ווערען, זאָל דער רוח נעהמען זי מיט איהרע קינדער צוזאמען!"

נ מ ש ל

אַז די גוים ליעבען חטאים און זיי קענען זיך ניט שיי־

דען פון זיי, איז דאָס גאַנץ פערשטענדליך, ווייל זיי זיינען מיט די חטאים געבוירען און זיי זיינען זייערע אייגענע, אָבער אידען זינדיגען בלויז, ווייל דער יצר הרע רעדט זיי אָן צו זינדיגען, איז זיי לייכט פטור צו ווערען פון די חטאים.

88
צוקער איז קיין רפואה ניט

ביי א רייכען מאן איז קראנק געוואָרען זיין בן יחיד. האָט ער אַראָבגעבראכט דעם גרעסטען דאָקטאָר פון לאנד, וועגען וועמען מען פלעגט דערצעהלען גרויסע וואונדער. דער דאָקטאָר האָט דעם אינגעל געגעבען זעהר טייערע פילען, און ווייל ער האָט געוואָלט, אז דער אינגעל זאָל די פילען נעהמען מיט חשק, האָט ער זיי איינגעדעקט אין צוקער. עס זיינען אריבער דריי פיער טעג און דער אינגעל ווערט גאָר ניט בעסער. דער דאָקטאָר האָט זיך ניט געקענט אבוואונדערען וואָרום די פילען האָבען ניט קיין ווירקונג אויף דעם חולה, האָט ער גענומען דעם אינגעל אויספרעגען און ער האָט אויסגעפונען, אז דער אינגעל פלעגט די פילען ניט אַראָבשלינגען, נאָר ער פלעגט זיי האלטען אין מויל ביז דער צוקער פלעגט צוגעהן און נאָכדעם פלעגט ער די פילען בשתיקה אויסשפייען. אָט דערפאַר האָבען די פילען ניט געהאָלפען.

נ מ ש ל

דאָס איז א משל אויף אידען, וואָס קומען אין שוהל הערען א מגיד בלויז צוליעב די שעהנע משלים און מעשה׳לער וואָס ער דערצעהלט. די שעהנע מעשה׳לער געדענקען זיי, אָבער דעם מוסר פערגעסען זיי.

89

דער ניגון איז דער עיקר

א רייכער מאן, וואס האט אוועקגעשיקט זיין זוהן לער־נען אין אן אנדער שטאדט, האט איינמאל בעקומען פון איהם א בריעף. בעט ער זיין סעקרעטאר, אז ער זאל איהם פאר־לעזען דעם זוהנס בריעף. נעהמט דער סעקרעטאר און לעזט הויך, מיט א גראבער שטימע און אין א חוצפה׳דיגען טאן: „פאטער! שיק מיר גלייך געלד. איך דארף האבען א פאר שיך און א נייעם אויבערמאנטעל!“ ווען דער פאטער האט געהערט דעם חוצפה׳דיגען טאן, אין וועלכען דער סעקרע־טאר האט עס פארגעלעזען, האט ער מיט כעס אויסגערופען: „אפילו אן איינציגע קאפיקע וועל איך איהם ניט שיקען. עס איז א חוצפה פון א זוהן צו שרייבען צו א טאטען מיט אזא עזות!“

שפעטער א ביסעל, אז דער סעקרעטאר איז אוועק, איז געקומען דעם גביר׳ס פרוי. זאגט דער מאן צו איהר: „נא, זעה, וואס דער זוהן אונזערער, דער שעהנער תכשיט, שרייבט.“ נעהמט די פרוי דעם בריעף אין האנד, און ווי זי דערזעהט איהר זוהנ׳ס האנדשריפט ווערט איהר הארץ פול מיט ליעב־שאפט און זי לעזט דעם בריעף שוין מיט א ווייכער שטימע און מיט א ניגון פון געבעט: „פאטער! שיק מיר געלד! איך דארף האבען שיך און א נייעם אויבערמאנטעל!“ און ווען דער פאטער האט יעצט געהערט דעם בריעף לעזען, האט ער געזאגט: „נו, אז ער בעט ווי א מענש, וועל איך איהם שיקען דאס געלד וואס ער פערלאנגט.“

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט דעם דאַוונען. דער וואָס דאַווענט שטיל, מאכט א בעסערען איינדרוק ווי דער וואָס שרייט און ליאַרעמט.

90
געבליבען ביי דער מרשעת

איינער האָט גענומען א שלעכטע פרוי, וועלכע איז גע־וועזן אי מיאוס אי בייז, אָבער ער האָט זיך געלאָזט פער־בלענדען זיינע אויגען צוליעב דעם פעטען נדן, וואָס איהר פאָטער האָט געגעבען. עס זיינען אריבער עטליכע יאָהר נאָך דער חתונה און פון דעם נדן איז גאָרנישט געבליבען, ניט א פרוטה. ער האָט אַלעס פערלאָרען אין ניט געלונגענע אונ־טערנעהמונגען. איינמאָל איז צו איהם געקומען צו־גאַסט א פריינד וועלכער האָט איהם ניט געזעהן זייט פיעלע יאָהרען, זייט זיי זיינען געוועזן אינגלעך און האָבען געלערנט אין איין חדר. און ווען דער גאַסט האָט געזעהן די פרוי און האָט גע־הערט ווי זי בייזערט זיך און שילט איהר מאַן, האָט ער איהם אָבגערופען אַן א זייט און האָט איהם געפרעגט:

„זאָג מיר, איך בעט דיך, ווי קומט עס, אַז דו האָסט אויסגעקליבען אַזאַ מיאוסקייט, וועלכע איז נאָך דערצו אַזאַ גרויסע מרשעת?“

„מיידעלוויז, ווען איך האָב זי גענומען,“ האָט דער חבר געענטפערט, „האָט זי ניט אויסגעזעהן אַזוי מיאוס, ווייל זי האָט געהאַט א גרויסען נדן.“

„טאָ וואו איז דער נדן יעצט?“ האָט דער גאַסט גע־

פרעגט. „איך זעה דאך, אז דו לעבסט ווי אַן אָרימאַן, אַ קבצן."

„דאָס געלד האָב איך פערלאָרען. זי אליין, מיט איהר רשעות, האָט אַ גוטען חלק אין דעם, וואָס דאָס געלד איז פערלאָרען געגאַנגען, און יעצט מוז איך זיך האַלטען מיט דער בראַנד," האָט דער חבר געענטפערט.

נ מ ש ל

דער נמשל איז דער יצר הרע. ער איז שלעכט און מיאוס, אָבער ער פערבלענדעט דעם מענשענס אויגען מיט דעם וואָס ער רעדט איהם איין, אַז זינד און די תאוות עולם הזה זיינען געשמאַק און זיס. שפּעטער, ווען דער מענש ווערט עלטער און קליגער, זיינען די תאוות גאָר ניט אַזוי געשמאַק און זיס, ווי זיי האָבען אויסגעזעהן אַמאָל. ער בלייבט בלויז ביי דער ביטערער חרטה און ער זעהט ווי מיאוס און שלעכט עס איז דער יצר הרע, וואָס האָט איהם אַזוי פערפיהרט.

91

אַ קלוגער איינפאַל

איינער האָט געהאַט אַ קראָם פון טייערע אַנטיקען און פון דער גאַנצער שטאָדט פלעגען מענשען קומען אָנקוקען די טייערע זאַכען. דאָרט איז אויך געווען איינער, אַ פריינד פון דעם קרעמער, און אויך איהם איז איינמאָל דער קרעמער אין כעס געוואָרען און האָט געשוואָרען, אַז ער וועט איהם מעהר אין זיין געשעפט ניט אריינלאָזען. עס איז אריבער אַ וואָך, צוויי, און דער פריינד האָט געהערט, אַז צום קרע־מער, דעם אַנטיקוואַרען הענדלער, זיינען אָנגעקומען נייע

אנטיקען. איז ער געקומען זיך בעטען, אז ער זאל איהם ארײנלאזען אין קראם אנקוקען.

„ניין, מיין פריינד, האט דער קרעמער געענטפערט. „א נדר איז א נדר, און א נדר מוז מען האלטען."

דער פריינד האט איהם אבער אזוי דאקוטשעט, דאס דער קרעמער האט זיך בעשלאסען איהם נאכצוגעבען, און דאך ניט ברעכען זיין נדר. ער האט אזוי געטאהן: ער האט ארײנגעשטעלט אלע נייע אנטיקען אין א גלעזערנעם קאסטען און דאס ארויסגעשטעלט אין דרויסען, אז זיין פריינד זאל זיי קענען זעהן און ניט דארפען ארײנגעהן אינווענינ.

נ מ ש ל

אזוי איז אויך געווען מיט משה רבינו, וועלכער האט געוואלט זעהן ארץ ישראל, און דער אייבערשטער האט זיך פערשווארען, אז משה זאל אין דעם לאנד ניט ארײנקומען. אבער ווען משה רבינו האט זיך איבערגעבעטען מיט דעם אייבערשטען, האט ער ווידער אנגעהויבען צו בעטען, אז ער זאל איהם לאזען זעהן דאס לאנד, וואס ער גיט צו די אידען. האט איהם דער אייבערשטער געהייסען ארויפגעהן אויפ'ן שפיץ בארג, ער זאל פון דארט זעהן ארץ ישראל.

92

ארײן דורכ'ן טהיר, ארויס דורכ'ן פענסטער

א סוחר איז געקומען אין א שטאדט און האט מיטגע־בראכט א סך פערשיעדענע סחורות. זיין פלאן איז געווען געהן מיט די סחורות פון הויז צו הויז און פון קראם צו קראם און פערקויפען. האבען די אנדערע סוחרים פון שטאדט זיך צוזאמענגענומען און איהם פערקלאגט ביים

שטאָדט־ריכטער, היות ווי זיי צאָהלען צינזען און שטייערען אין דער שטאָדט־קאַסע און דאָ קומט אַ מאַן, אַ ווילד־פרעמדער און נעהמט אַוועק זייער לייזונג! דער ריכטער האָט זיך איבערגעלייגט און גע׳פסקנ׳ט, אַז אין גאַנצען פערבאָטען דעם פרעמדען סוחר צו האַנדלען אין שטאָדט קען ער ניט, אָבער ער קען אַרויסגעבען רעגעלען אונטער וועלכע ער מעג יאָ האַנדלען. ערשטענס, טאָר ער ניט געהן צו קרעמער, נאָר צו בעלי בתים. צווייטענס, מעג ער אַריין נאָר אין אַזאַ הויז וואו די טהיר איז אָפען, אָנקלאַפען אַז מען זאָל איהם עפענען טאָהר ער ניט. דריטענס, אַז ער געפינט שוין יאָ אַן אָפענע טהיר און ער געהט אַריין אין הויז, טאָהר ער זיין סחורה ניט לויבען און ניט צוריידען, אַז מען זאָל עס קויפען, און ניט אפילו צייגען די סחורה, סיידען איינער פרעגט איהם אויף דעם. און פערטענס, אַז ער איז שוין אַריין אין אַ הויז, און מען פיהרט איהם אַריין אין די אינעווענינגסטע צימערען, און מען דינגט זיך שוין מיט איהם, און מען וויל איהם הייסען געהן, דאַרף מען איהם ניט אַרויסטרייבען גראַדע דורך דער טהיר פון וועלכער ער איז אַריינגעקומען, נאָר מען מעג איהם אַרויסוואַרפען פון פענסטער.

נ מ ש ל

אזוי דאַרף מען אויך האַנדלען מיט׳ן יצר הרע.

93
אַ שלעכטער עסק

צו אַ שניט־קרעמער איז פאַר פסח געקומען זיינער אַן אָרימער קרוב און האָט געזאָגט: „אַלע מאָל, אַז איך פלעג צו דיר קומען פאַר יום טוב פלעגסטו מיר געבען אַ שטיקל טוך אויף אַ בגד גאַנץ אומזיסט, אָבער יעצט, אַז מיין צו־שטאַנד האָט זיך ברוך השם אַ ביסעל פערבעסערט בין איך ביי דיר געקומען קויפען טוך, פאַר געלד.“

דער שניט־קרעמער האָט דעם קרוב געלאָזט אויסקלייבען אַ שטיק טוך, האָט איהם געזאָגט דעם מקח, אַזוי פיעל ווי עס קאָסט איהם אַליין. דער קרוב האָט צוגענומען די סחורה, געזאָגט, אַז ער וועט אַריינקומען אין עטליכע טעג אַרום און וועט בעצאָהלען, און איז אַוועק.

ווען דער קרוב איז אַרויס, האָט דער שניט־קרעמער אַ זיפץ געטאָהן.

„וואָס זיפצסטו?“ האָט איהם זיין פרוי געפרעגט. „דאַרפסט זיין צופריעדען, אַז ער קויפט יעצט ביי דיר פאַר געלד. פריהער פלעגסטו איהם דאָך מוזען געבען אומזיסט.“

„פערשטעהסטו מיך אַזוי,“ האָט דער קרעמער ער־קלערט. „דאַמאָלס, אַז ער איז געווען זעהר אָרים און איך פלעג איהם געבען אומזיסט, פלעג איך פערדיענען אַ מצוה און עס פלעגט מיך כמעט גאָרנישט קאָסטען, ווייל דאָס וואָס איך פלעג איהם אַוועקשענקען איז געווען אַזאַ שטיקעל סחורה, וואָס איז סאַי ווי געווען שווער צו פערקויפען. אָבער יעצט, אַז ער איז געקומען קויפען פאַר געלד, האָב איך איהם געמוזט לאָזען אויסקלייבען די פיינסטע שטיקעל סחורה, אַ מקח האָב איך איהם געמוזט שטעלען, וואָס איז נאָך אפשר

וועניגער ווי עס קאָסט מיך אליין, און יעצט איז נאָך מעגליך, אז ווי באלד ער האָט געגומען אויף בארג וועט ער גאָר ניט בעצאָהלען... הייסט עס, אז קיין מצוה האָב איך ניט פערדיענט און איך וועל נאָך האָבען א שאָדען" . . .

נ מ ש ל

א סך מענשען וועלען בעסער גנב'ענען און שווינדלען, אײדער אָנקומען צו נדבות.

94

בעריהמט געוואָרען

אַמאָל איז געווען א פרוי, א גרויסע מרשעת, א מויל פעך און שוועבעל, וואָס האָט ליעב געהאט צו שרייען און צו שילטען . . . איז זי געווען בעריהמט אין איהר גאנצע נאָכבארשאפט, אָבער אין שטאָדט האָט מען פון איהר וועניג געוואוסט. דען ווער קימערט עס וואָס עס איז דאָ ערגעץ א פרוי, א מכשפה? האָט זיך אַמאָל געמאכט, אז א גרויסער רב, אין אן אנדער שטאָדט איז, ניט פאר קיין אידען געראכט, געוואָרען אן אלמן. איז געקומען א שדכן און האָט איהם גערעדט א שדוך מיט דער מרשעת. דער רב איז געקומען זי זעהן. ער האָט א קוק געטאָהן: א פיינע, בכבוד אויסזעהענדע אידענע. און גראדע האָט זי זיך פאר'ן רב איינגעהאלטען און יענעם טאָג קיינעם ניט געשאָלטען. האָט דער רב געלאָזט שטעלען א חופה און האָט זי אוועקגעפיהרט צו זיך אהיים.

אָבער באלד נאָך דער חתונה האָט די אידענע ווידער אָנגעהויבען שילטען אלעמען מיט טויטע קללות, און איהר מאַן, פארשטעהט זיך, האָט זי אויך ניט געשאָנעוועט. יעצט,

אז זי איז שוין געווארען א רביצין, האט מיט איהר אנגע־הויבען צו קלינגען די גאנצע וועלט. דען יעדען מאל, אז מען האט דערצעהלט די גרויסע מעלות פון דעם רב, פון זיינע גאונות, זיין חכמה, זיין פרומקייט און גוטסקייט, האט מען צוגעלייגט: „אבער א ווייב האט ער — איז דאס א געפעהר־ליכע ארורה!"

נ מ ש ל

בעריהמטקייט צו בעריהמטקייט איז ניט גלייך.

95
דער גרעסטער נצרך

איינער האט אמאל פערלאזען זיין קליין שטעדטעל און איז אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט זוכען פרנסה. דארט האט איהם אבגעגליקט און ער איז געווארען א גרויסער עושר. זיינע ארימע קרובים, פון דער קליין שטעדטעל, פלעגען איהם פערווארפען מיט בריעף און בקשות, אז ער זאל זיי אויסהעלפען. דער האט געבעטען געלד אויף א ציעג, דער האט געדארפט חתונה מאכען א טאכטער, יענער האט געדארפט א דאקטאר פאר דער קראנקער ווייב, און יענער צו קויפען האלץ אויף ווינטער. דער עושר איז מיעד גע־ווארען פון שיקען און שיקען. האט ער זיך בערעכענט, אז ער וועט אליין אריבערפאהרען אין יענעם שטעדטעל און זעהן „הכצעקתה." אויב זיינע קרובים זיינען טאקע אזוי גענויטיגט ווי זיי שרייבען.

גלייך ווי ער איז געקומען אין שטעדטעל האט ער פון דער אכסניא געלאזט מעלדען, אז אלע זיינע קרובים זאלען קומען און יעדער איינער זאל פארלייגען זיין בקשה. אבער

בלויז איין זאך זאָל יעדער איינער בעטען. יעדער קרוב האָט זיך גלייך גענומען מישב זיין מיט זיין ווייב, וואָס ער זאָל בעטען ביי דעם רייכען קרוב, ווייל אזא געלעגענהייט דאַרף מען גוט אויסניצען.

צווישען די קרובים איז געווען איינער, וואָס איז געווען א קראַנקער מענש. ניט ער און ניט זיין פרוי און קינדער האָבען געהאַט א גאַנצען בגד אויף זיך. די אַלטע חורבה אין וועלכער זיי האָבען געוואוינט איז געווען פול מיט לעכער. בקיצור, ער האָט געהאַט אזוי פיעל צו בעטען, אז ער האָט ניט געוואוסט, וואָס צו בעטען. איז ער געקומען, זיך אַוועקגעשטעלט ביים טהיר פון דעם עושר'ס צימער, און זיך צו־וויינט. „וואָס וויינסטו? רעד ווערטער! זאָג, וואָס דיר פעהלט אויס און דו וועסט עס קריגען!" אזוי האָט דער רייכער קרוב געזאָגט.

„מיין טייערער קרוב!" האָט דער גרויסער דלפון גע־ענטפערט. „ווען איך זאָל דיר זאָגען, אז איך פערלאַנג בלויז איין זאַך, וועסטו דאָך מיינען, אז מעהר ווי די איין זאַך פעהלט מיר ניט. אָבער איך דאַרף האָבען אזוי פיעל זאַכען, אז איך ווייס ניט וואָס פריהער צו בעטען. אָט דערפאַר וויין איך."

נ מ ש ל

אַנדערע פעלקער, אז זיי בעטען גאָט, בעטען זיי מיט ווערטער, דאָס וואָס זיי פערלאַנגען.

אונז, אידען, פעהלט אזוי פיעל, אז מיר ווייסען ניט וואָס צו בעטען, דאַרום וויינען מיר און שרייען צו אונזער קרוב אין הימעל.

96
קיינער איז ניט זיכער מיט זיך

א קאמפאניע סוחרים זיינען געפאהרען מיט זייערע סחורות איבער'ן ים, דער וועג איז געווען א געפעהרליכער, פול מיט ים־רויבער, וועלכע זיינען ארומגעפאהרען מיט זייערע שיפלעך און פלעגען בעפאלען שיפען, וואס האבען געפיהרט פאסאזשירען און סחורה, און זיי בערויבען.

אין דער קאמפאניע סוחרים איז געווען איינער א זעהר רייכער מאן, דער רייכסטער פון אלעמען און ער האט זיך צואווערטעלט מיט איינעם א קליינעם סוחר, א קאראבעלשציק, וואס איז אויך געפאהרען אויף דער זעלבער שיף. דער קאראבעלשציק האט איהם ניט געשוויגען און האט איהם שטארק מעיז פנים געווען. האט דער רייכער סוחר געזאגט: „ווי דערוועגסטו זיך צו ריידען צו מיר מיט אזא חוצפה? ווער ביזטו און ווער בין איך?" האט דער קאראבעלשציק געענטפערט: „דא אויף דער שיף זיינען מיר אלע גלייך. אין א מינוט קענען אונז בעפאלען די ים־רויבער און מאכען פון אונז ביידען גלייכע ארימע לייט. אט, אז מיר וועלען, אם ירצה השם, קומען אויף דער יבשה, וועלען מיר וויסען ווער איז גרעסער און ווער איז קלענער."

נמשל

אזוי זאגען די רשעים צו די צדיקים: אזוי לאנג ווי מיר לעבען נאך אויף דיזער זינדיגער וועלט, קען נאך קומען דער יצר הרע און אייך איינריידען און מאכען גלייך מיט אונז. ערשט אויף יענער וועלט וועלען מיר וויסען ווער עס איז א צדיק און ווער א רשע.

97
שוין אָבגעשפּיעלט די חתונה

איינער, א סוחר, איז געפאָהרען אין וועג וועגען זיין געשעפט. ווען ער איז דורכגעפאָהרען א שטעדטעל, האָט ער זיך געטראָפען מיט א יונגען בחור, זיינער א קרוב, וועל־כער איז געווען זעהר אָרים און איז ארומגעגאַנגען זעהר אָב־געריסען. דערצעהלט איהם דער אָרים בחור, אַז ער איז מיט מזל געוואָרען א חתן, אָבער ער קען ניט געהן צו דער חופּה ווייל ער האָט ניט קיין שעהנע קליידער. האָט איהם דער סוחר צוגעזאָגט, אַז ווען ער וועט קומען צוריק אין דעם שטעדטעל, וועט ער איהם ברייננגען דעם בעסטען געוואַנט אויף קליידער. אין א קורצע צייט, ווען דער סוחר איז גע־פאָהרען צוריק אהיים און האָט זיך אָבגעשטעלט אין דעם שטעדטעל, בעגעגענט ער זיין אָרימען קרוב ארויסגעהן פון שוהל מיט א טלית זעקעל אונטער'ן אָרעם.

„וואָס איז דאָס?" האָט דער סוחר געפרעגט.

„איך האָב שוין חתונה געהאט," האָט דער אָרימער קרוב געענטפערט. „איך האָב זיך פערלאָזען אויף דיין גוטע הארץ, אַז דו וועסט מיר ברייננגען שעהנע קליידער, ווי דו האָסט מיר פערשפּראָכען. האָב איך דערווייל גענומען און האָב חתונה געהאט."

„אויב דו האָסט שוין חתונה געהאט," האָט דער סוחר געזאָגט, „דאַרפסטו שוין ניט קיין שעהנע קליידער. צוליעב דעם וואָס דו האָסט ניט קיין שעהנע מלבושים וועט שוין ניט ווערען אויס שידוך."

נ מ ש ל

איידער דער שלאַנג האָט צוגערעדט דעם מענשען צו זינדיגען, איז ער אַרומגעגאַנגען גלייך ווי אַ מענש און האָט געהאַט לשון, ווי עס פּאַסט זיך פאַר איינעם, אַ סוחר, וועל־כער דאַרף צורעדען מענשען צו קויפען סחורה. אָבער נאָכ־דעם, אַז דער מענש האָט שוין געזינדיגט, האָט דער אייבערש־טער פערשאָלטען דעם שלאַנג, אַז ער זאָל קריכען אויפ׳ן בויך ווי אַ נידעריגע חיה, ווייל ער האָט שוין זיין גיפט אַריינגע־לאָזען אין דעם מענשען, און ער דאַרף מעהר ניט האָבען אַ שעהנעם אויסזעהן אום צו מאַכען אַ ווירקונג אויף דעם מענשען.

98
גאָר אַן אַנדער טעם

אַמאָל איז געווען אַ רייכער מאַן, אַ גרויסער עושר, וואָס איז געווען געבענשט מיט אַלעם גוטעס. אָבער אַ ווייב האָט ער געהאַט אַ שלעכטע, אַ געפעהרליכע מרשעת, וואָס פלעגט איהם דערגעהן די יאָהרען מיט איהר מענה לשון און מיט איהר רשעות. ביי יעדען מאָהלצייט פלעגט זי איהם אַזוי פיעל יאָדען, אַז דער עסען פלעגט איהם ניט איינגעהן.

איינמאָל איז די פרוי ערגעץ אַוועקגעפאָהרען צוגאַסט, און דער מאַן האָט זיך אַזוי געפרעהט מיט זיין ווייבס אַוועק־פאָהרען, דאָס ער האָט געהייסען זיינע דיענער מאַכען אַ גרויסע סעודה און ער האָט איינגעלאַדען אַ סך פון זיינע פריינד זיך צו פרעהען מיט איהם. און אין מיטען דער סעודה, בעת די פרעהליכע געזעלשאַפט איז געזעסען, געגעסען און געטרונקען, און יעדער איינער איז געווען אין אַ געהויבענע

שטימונג, — ווער קומט אריין ? טאקע זי, די מרשעת אליין, די פרוי פון דעם בעל שמחה. גאר אזוי — אונגעריכט ! קען מען זיך שוין פארשטעלען וואס דארט איז פארגעקומען, דען די פרוי האט גלייך פערשטאנען, אז די שמחה איז געוועזן צוליעב איהר אוועקפאהרען. דער מאן איז געווארען רויט און וויים און האט געציטערט ווי א בלאט, און די געסט האבען זיך שנעל אבגעטראגען.

אויף מארגען האט די פרוי געהייסען איהרע דיענער מאכען נאך א בעסערען מאהלצייט און זי האט געהייסען איינלאדען די זעלבע פריינד. און נאכדעם ווי מען האט אבגעגעסען און אבגעטרונקען און די געסט זיינען אוועק, האט די פרוי געפרעגט ביי איהר מאן: „זאג מיר דעם אמת, לייקען מיר ניט, האט דיר דער היינטיגער מאהלצייט געשמעקט אזוי גוט ווי דער נעכטיגער ?“

האט דער מאן געענטפערט: „ווי באלד דו בעטסט אליין, אז איך זאל דיר זאגען דעם אמת, וועל איך דיר טאקע זאגען. די היינטיגע געריכטען זיינען טאקע געוועזן געשמאקער, אבער מעהר הנאה האב איך געהאט פון דעם נעכטיגען מאהלצייט, ווייל דו ביזט דערביי ניט געוועזן.“

נ מ ש ל

די ארימסטע מאכלים האבען דעם בעסטען טעם, ווען אין הויז הערשט רוה און פריעדען.

99
ניט דערקענט דעם קרוב

אמאָל איז געווען אַן אָרימאַן, וואָס פלעגט אַרומפאָהרען איבער דער מדינה און קלייבען נדבות. אין איין שטאָדט האָט ער געהאַט בעקאַנטע און קרובים, וועלכע פלעגען איהם געבען גרויסע נדבות צוליעב זיין יחוס, ווייל זיינע עלטערען זיינען געווען זעהר שעהנע מענשען. איינמאָל איז דער אָרי־מאַן קראַנק געוואָרען אין מיטען וועג. האָט ער זיך גע־איילט מיט אַלע כחות וואָס שנעלער אָנצוקומען אין יענער שטאָדט וואו עס האָבען געוואוינט זיינע בעקאַנטע און קרובים. ער איז געווען זיכער, אַז זיי וועלען איהם אויס־האַלטען ביז ער וועט געזונד ווערען. אָבער אַז ער איז אָנ־געקומען אין יענער שטאָדט, האָבען איהם די קרובים און די בעקאַנטע גאָרניט דערקענט, דען דורך זיין קראַנקהייט איז ער אַזוי פערענדערט געוואָרען, אַז עס איז איהם גאָרניט גע־ווען צו דערקענען. האָבען די קרובים זיך ענטזאָגט פון איהם און איהם ניט געוואָלט העלפען. און דער אָרימאַן איז אַרומ־געגאַנגען איבער די גאַסען און האָט געוויינט און געקלאָגט: „וועה איז מיר! קיינער וויל מיך גאָר ניט קענען!“

נ מ ש ל

אַזוי לאַנג ווי מיר אידען האָבען זיך געהאַלטען ביי די שעהנע זיטען פון אונזערע עלטערען, האָבען מיר איינע די אַנדערע געקענט און געהאַלטען זיך ווי אייגענע. אָבער צו־ליעב דעם גלות האָבען אַ סך פון אונז פערגעסען די טייערע מדות פון אונזערע עלטערען און האָבען זיך אַזוי פערענדערט אַז איין ברודער דערקענט ניט דעם אַנדערען.

100
דעם מלך'ס כונה

ביי א מלך איז געווען א זינגער און דער מלך האט איהם זעהר ליעב געהאט. האט איהם דער מלך געגעבען א וואוינונג אין זיין הויף און האט איהם אנגעטאהן אין די טייערסטע קליידער, אזעלכע ווי עס טראגען די פרינצען און די הויף־הערען.

איינמאל האט דער מלך געהערט, אז זיין ליעבלינג, דער זינגער, געהט ארום איבער די שענקען, חבר'ט זיך דארט מיט שכורים, און מאכט זיך צו שאנד. האט דער מלך געגעבען א בעפעהל, אז מען זאל פון דעם זינגער אבנעהמען די פירשט־ליכע קליידער, מען זאל ביי איהם אוועקנעהמען אלעם וואס ער פערמאגט און מען זאל איהם פערטרייבען אויסען שטאדט. און מעהר זאל דער זינגער זיך ניט וואגען צו ציינגען זיין פנים פאר איהם.

דער בעפעהל איז דורכגעפיהרט געווארען.

ווען דער זינגער האט איינגעזעהן, אז ער איז אין א זעהר ביטערער לאגע, אז ער איז געבליבען נאקעט און באר־פוס און אז קיינער וויל איהם אין א הויז ניט ארייגלאזען, ווייל אלע האבען געוואוסט, אז דער מלך האט איהם פיינד בעקומען, האט ער אנגעשריבען צום מלך א לאנגען בריעף און האט אין שעהנער מליצה בעשריבען זיין גרויסע חרטה, וואס ער האט אויף זיינע שלעכטע מעשים, און אז ער נעהמט אויף זיך דאס להבא וועט ער שוין מעהר אזעלכע זאכען ניט טאהן.

אז דער מלך האט געלעזען דעם בריעף, האט ער שטארק רחמנות בעקומען אויף דעם זינגער און האט איהם ערלויבט

צוריק צו קומען. דער מלך האָט איהם צוריקגעגעבען די שעהנע קליידער אין קעניגליכען הויף, און ער האָט איהם בע־וויזען נאָך מעהר ליעבשאַפט ווי פריהער.

שפּעטער אַ ביסעל, ווען דער זינגער האָט צוריקבעקומען זיין אַלטען מוטה, האָט ער געפרעגט דעם מלך: „זאָג מיר, אדוני המלך, אמת, איך האָב געזינדיגט און עס האָט מיר געקומט אַ שטראָף, אָבער אַזאַ שטראָף איז שוין געווען צו־פיעל. איך קען נאָך יעצט די שאַנדע ניט פערגעסען.“

דער מלך, וועלכער איז געווען אַ גרויסער חכם האָט איהם אַזוי געענטפערט:

„זאָלסט וויסען זיין, אַז איך האָב דיר ניט געמיינט צו טאָהן שלעכטס, אדרבה, איך האָב דיר געטאָהן אַ גרויסע טובה. לאָמיך דיר דאָס ערקלערען. ווען איך וואָלט ביי דיר ניט צוגענומען די שעהנע קליידער, וואָלסטו זיי סאַי ווי אַ ביסעל שפּעטער פערלאָרען. דו וואָלסט זיך פער'שיכור'ט, און דו וואָלסט זיי פערקויפט פאַר משקה. וואָס וואָלט דאַן געווען? צו מיר אין פּאַלאַסט וואָלסטו מעהר ניט געקענט קומען, וואָלסטו דאָך געמוזט ענטלויפען, און ענטלויפען פון מלך הייסט שוין אַ מורד במלכות, אַ פערברעכער. און דער־פאַר קומט דאָך די ערגסטע שטראָף. דו וואָלסט דיין גאַנצען לעבען ניט קענען קומען צוריק. וואָלסט זיך רק געדאַרפט בעהאַלטען פון שטראָף. אָבער גאַנץ אַנדערש איז די זאַך ווען איך אַליין האָב געהייסען ביי דיר צונעהמען די שעהנע קליי־דער און דיך אַרויסטרייבען פון לאַנד, דאַן האָט די שטראָף אָבגעוואַשט דיין זינד און דו ביזט ווידער אויף דיין פרי־העריגען אָרט, און ביזט ווידער אַזוי געאַכטעט ווי פריהער.“

נמשל

ווען דער אייבערשטער וואָלט ניט חרוב געמאַכט דעם בית המקדש און וואָלט אונז ניט פערטריבען פון אונזער לאַנד, וואָלטען מיר, סוף כל סוף, דורך אונזערע שלעכטע

מעשים געפיהרט צו דעם, אז מיר וואָלטען אליין אלעם אָנ־געוואָרען, און אונזערע זינד וואָלטען נאָך גרעסער געוואָרען. אָבער אז דער אייבערשטער האָט אונז אזוי מיט זיין אייגע־נער האנד געשטראָפט, וועט די שטראָף אָבווישען אונזערע זינד און מיר וועלען אמאָל צוריק קומען צו אונזער לאַנד און צו אונזער אמאָליגען שטאַנד.

101
די אייגענע נחלה

א פאָטער האָט איבערגעלאָזען צו זיינע קינדער א גרויסע הויז. די קינדער האָבען ניט געהאט קיין פרנסה, האָבען זיי די הויז פערדונגען צו א פרעמדען און אליין האָ־בען זיי געדונגען א וואוינונג אין אן אָרימע שטיבעל. איינ־מאָל האָט אין שטאָדט אויסגעבראָכען א פייער, האָבען די יתומים געגאָסען וואסער אויף דער הויז וואו זיי האָבען גע־וואוינט און געארבייט מיט אלע כחות צו לעשען דעם פייער. איז אָנגעקומען א מאן, וואָס האָט זיי געקענט און ער האָט צו זיי געזאָגט: „איהר נאַרישע מענשען! וואָס זוכט איהר צו ראטעווען פרעמדע פערמעגען? געהט בעסער ראטעווען אייער אייגענע נחלה, די ירושה וואָס איהר האָט בעקומען פון אייער פאָטער.“

נמשל

דאָס קען מען געברויכען אלס משל נעגען די היינטיגע אידען, וואָס גיבען אוועק זייערע כחות און זייערע טאַלאַנטען פאר פרעמדע נאַציאָנען, אָבער זיי גיבען גאָרנישט צו זייער אייגענעם פאָלק.

102

משוגע פאר וואָכנטאָג, משוגע אויס גויטה

אמאָל איז געווען א איד, א סוחר, וואָס האָט געשפּיעלט א שעהנע ראָלע אין זיין שטעדטעל. נו, האָט זיך איינמאָל דער רעדעל איבערגעדרעהט און דעם סוחר האָט אָנגעהויבען צו געהן שלעכט. עס איז איהם געגאַנגען ערגער און ערגער ביז ער האָט זיין פערמעגען אין גאַנצען פערלאָרען און איז געבליבען אַן אָרימאַן. ער האָט זיך דאַן געוואָרפען צו אַנדערע מסחורים, אָבער צו וואָס ער האָט זיך גענומען איז איהם ניט געגאַנגען. עס איז איהם אויסגעקומען פּשוט צו געהן איבער די הייזער, אָדער ווערען א משרת ביי אַן אַנדערען, אבי צו האָבען אויף ברויט פאר זיין ווייב און קינדער.

אָבער אַזוי ווי אין זיין שטעדטעל האָט איהם ניט גע־פּאַסט צו געהן דיענען ביי יענעם, אָדער טאָהן עפּעס עהנלי־כעס, האָט ער זיך געלאָזט געהן איבער דער וועלט זוכען פּרנסה. ער איז אוועק ווייט, גאַנץ ווייט, וואו ער איז גע־ווען זיכער, אַז ער וועט ניט טרעפען קיין פריינד און קיין בע־קאַנטען, און אפילו קיין מענשען, וואָס האָט געהערט פון איהם. דאָרט איז ער געווען גרייט צו טאָהן יעדע זאַך, אבי נאָר צו האָבען פּרנסה.

ער איז געקומען אין איין שטאָדט, אין אויסלאַנד, און איז ארומגעגאַנגען איבער די גאַסען זוכען אויב עס וועט זיך איהם מאַכען עפּעס צו פערדיענען. ביי א ווייןהויז האָט ער געזעהן ווי איינער, א שיכור, טאַנצט אין מיטען גאַס, דערצו פּאַטשט ער מיט זיינע הענד און שפּרינגט לעבעדיג, פרעהליך. דער עולם, וואָס איז געשטאַנען ארום דעם שיכור

האָט שטאַרק אַנגעקוואָלען פון איהם, געלאַכט, און איהם צוגעוואָרפען קופּערנע און זילבערנע מטבעות.

„אַט דאָס איז אפילו ניט קיין שעהנע פּרנסה," האָט דער געוועזענער סוחר געזאָגט צו זיך, „אָבער וואָס טהוט מען ניט אוים נויטה?"

איז ער אַוועק אין אַן אַנדער גאַס. האָט זיך אויסגעקלי־בען אַן אָרט נעבען א וויינהויז און האָט גענומען טאַנצען אין מיטען דער גאַס, אַזוי ווי יענער שיכור.

עס האָט זיך באַלד אַנגעקליבען ארום איהם א היבשער עולם, מען האָט געלאַכט פון זיינע טענץ, ווייל קיין טענצער איז ער דאָך ניט געווען, אָבער מען האָט איהם ניט געקאַרגט קיין געלד. קופּער און זילבער מינצען האָבען אַנגעהויבען צו פליהען פון עולם, און דער אָרימער איד האָט שוין אַנגעהויבען צו טאַנצען א ביסעל פרעהליכער.

מעשה שטן דאַרף אַנקומען א מאַן, וואָס האָט מיט יאָה־רען צוריק געוואוינט אין זיין שטעדטעל און האָט דעם טענ־צער דערקענט. ער קוקט אויפ'ן טענצער און ער פרעגט זיך: „זאָל עס זיין יענער שניט־קרעמער, יענער שעהנער מענש, יענער פיינער בעל־הבית? ניין, עס קען ניט זיין!" קוקט ער איהם אַן שאַרפער — עס איז דאָך ער! טאָ ווי קומט ער אַהער? און ווי שיקט עס זיך עפּעס, אַז ער זאָל זיך בעשעפ־טיגען מיט אַזאַ פּרנסה? סיידען ער איז משוגע געוואָרען!

געהט ער צו איהם צו נעהנטער און רופט איהם שטי־לערהייד ביים נאָמען. דער טענצער גיט זיך א צאַפּעל פאַר שרעק. ער קוקט אַן דעם מאַן און דערקענט איהם אויך. ער וויל ענטלויפען, אָבער עס איז שוין פערפאַלען. יענער האָט איהם אַנגעכאַפּט פאַר'ן אַרבעל און זאָגט:

„ערקלערט מיר, איך בעט אייך, וואָס איז מיט אייך גע־שעהן? ווי קומט איהר, אַזאַ שעהנער בעל הבית, זיך צו מאַכען משוגע אַזוי ווי יענער שיכור?"

„גאַנץ פשוט," האָט דער געוועזענער סוחר געענטפערט,

„יענער איז משוגע פאר וואוילטאג און איך בין משוגע פאר נויטה...“

נ מ ש ל

ווען א רייכער מאן זינדיגט, טהוט ער עס ווייל ער איז משוגע פון צופיעל וואוילטאג. ווען אן ארימאן זינדיגט, איז ווייל די נויטה איז זעהר גרויס, און ער געהט פשוט אראב פון זינען פאר צרות . . .

103
ניט קיין לצנות

איינער, א פיינער מענש, איז געשטאנען צווישען א גע־זעמעל אנדערע מענשען אין גאס. אין דעם געזעמעל זיינען געווען זיינע פריינד און אויך פרעמדע, גאנץ אונבעקאנטע מענשען. צווישען די אונבעקאנטע איז געווען איינער, א ליץ, וואס פלעגט איהם יעדע ווייַלע געבען א זעץ איבער'ן קאפעליוש, אדער א טורכע אין זייט. דער ליץ האט געוואלט פערפיהרען מיט איהם א קריעג, אדער א געשלעג, אבער די פריינד פון דעם פיינעם מענשען האבען צו איהם געזאגט: „לאז איהם צורוה. עס איז ניט פאר דיין כבוד צו פיהרען קריעג מיט איהם!“ און דער פיינער מענש האט זיי גע־פאלגט, ווייל ער האט זיך געטראכט, עס איז דאך נאר אויף א ווייַלע, באלד וועט דער ליץ אוועק און איך ווער פון איהם פטור.

א ביסעל שפעטער איז פערבייגעגאנגען א סוחר און האט מיט דעם פיינעם מענשען געוואלט עפעס ריידען. איז דער סוחר צו איהם צוגעגאנגען און האט איהם א ציה גע־טאהן פאר'ן ארבעל אלס א צייכען, אז ער וויל מיט איהם

ריידען וועגען עפּעס, אַז אַ זייט, די אַנדערע מענשען זאָלען נים הערען. אָבער דער פיינער מענש האָט געמיינט, אַז דער סוחר איז אויך אַ לץ, און ער שלעפּט איהם פאַר'ן אַרבעל, ווייל ער וויל זיך מיט איהם רייצען. האָט דער פיינער מענש זיך געמאַכט נים וויסענדיג. נעהמט דער סוחר און גיט איהם צום צווייטען מאָל אַ ציה פאַר'ן אַרבעל, און נאָכדעם אַ דריטען מאָל, און זעהענדיג, אַז דאָס האָט אויך נים געהאָלפען, האָט דער סוחר אויסגערופען, שוין אַ ביסעל בייז: „וואָס מיינסטו, איך בין אַזוי ווי יענער לץ? מיינסט איך האָב קיין אַנדער זאַך נים צו טאָהן ווי נאָר דיך צו ציהען פאַר'ן אַרבעל? איך האָב מיט דיר עפּעס וויכטיגעס צו ריידען!"

נמשל

ווען אויף אַ מענשען קומט אַ שטראָף פון הימעל מיינט ער, אַז די שטראָף איז דער גאַנצער צוועק פון דעם אייבערשטען. עס איז אָבער נים אַזוי. דאָס איז אַ סיגנאַל, אַז דער אייבערשטער וויל, אַז דער מענש זאָל קומען צו איהם מיט תשובה און חרטה.

104
דער לוין פון גוטסקייט

אַ פּרינץ איז אַמאָל געפאָהרען אין וועג. איינמאָל האָט ער זיך אָבגעשטעלט אין אַן איינפאָהר־הויז. דער בעל אכסניא האָט איהם אָבגעגעבען דעם שעהנסטען צימער, האָט געמאַכט פּלאַץ פאַר זיינע קנעכט און בעגלייטער און האָט פאַר זיי אַלעמען געמאַכט אַ שעהנעם מאַהלצייט. דער פּרינץ האָט געגעסען, געטרונקען, האָט זיך דאָרט די נאַכט אויסגערוהט, און אויף מאָרגען אין דער פריה, אַז ער האָט גע־

דארפט אוועק ווייטער, האט ער געפרעגט, וואס עס קומט ארויס פון איהם פאר עסען און נאכטלעגער. דער בעל אכסניא האט איהם געגעבען א רעכנונג. דער פרינץ האט בעצאהלט, אוועקגעפאהרען, און האט מעהר ניט געטראכט פון דעם בעל אכסניא.

פאהרענדיג ווייטער, איז דעם פרינץ אויסגעקומען זיך אבשטעלען אויף אן אנדער אכסניא, און יענער האט פאר דעם פרינץ געמאכט נאך א גרעסערען פאראד ווי דער ערש־טער. אבער אויף מארגען, ווען דער פרינץ האט דעם בעל אכסניא געפרעגט פיעל עס קומט איהם ארויס פאר עסען און נאכטלעגער, האט יענער געענטפערט:

„פאר מיר איז גענוג די גרויסע עהרע, וואס דער פרינץ איז איינגעשטאנען אין מיין הויז. דאס איז שוין פאר מיר דער גרעסטער לוין."

דעם פרינץ איז דאס זעהר געפעלען געווארען. ער האט זיך מיט דעם בעל אכסניא זעהר פריינדליך געזעגענט און האט פון איהם געטראכט א גאנצען וועג. און שפעטער האט דער פרינץ געזאגט צו זיך: „פאר וואס זאל איך איהם ניט בעלוינען פאר זיין גוטסקייט? פאר וואס זאל ער ניט קריגען בעצאהלט כאטש צום ווייניגסטען ווי יענער? אויב ער וויל פון מיר קיין געלד ניט נעהמען, דארף איך איהם אריינשיקען כאטש א שעהנע מתנה."

און דער פרינץ האט איהם אריינגעשיקט מתנות, וואס זיינען געוועזן ווערט פינף מאל אזוי פיעל ווי דאס געלד, וואס ער האט בעצאהלט צו דעם ערשטען בעל אכסניא.

נ מ ש ל

דאס גוטעס, וואס מיר טהוען צו אונזערע מיטמענשען, אבוואהל מיר ערווארטען דערפאר קיין לוין ניט, קומט דאך צוריק צו אונז פיעלפאך מעהר.

105
ווייס ניט ווי צו ריידען

איינער איז געווען אוועקגעפאהרען פון דער היים און האט זיך געזאמט אין אן אנדער שטאדט א לאנגע צייט וועגען געשעפט. איין טאג האט ער אין גאס געטראפען א מענשען פון זיין שטאדט. האט ער איהם געפרעגט: „וואס הערט זיך עפּעס אין דער היים?"

„אי," האט יענער געענטפערט, „מיר האבען געהאט א שרפה אין שטאדט."

דער סוחר האט זיך דערשראקען. ער האט אנגעכאפט יענעם פאר'ן האנד און א געשריי געטהאן: „וואס האט אבגעברענט? זאגט מיר, שנעל!"

„עס האט אבגעברענט..." האט יענער געגומיעט ציהען, „עס האט אבגעברענט, פערשטעהט איהר מיך, בלויז די אלטע חורבה, וואס געפינט זיך ניט ווייט פון באד. אבער די באד אליין איז גאנץ געבליבען."

דער סוחר האט זיך בערוהיגט. נאכדעם האט ער געפרעגט:

„און וואס הערט זיך אזוי נייעס ביי אונז אין שטעדטעל?"

„אייער ברודער האט טויזענד רענדלעך, יא, גאנצע טויזענד רענדלעך, אט ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען, גאנצע טויזענד רענדלעך האט ער—"

„וואס האט ער?" האט דער סוחר אונגעדולדיג געפרעגט. „ער האט פערלארען?"

„ניין, פערדיענט!" האט יענער געענטפערט.

„זעהט, וואס פאר א שוטה איהר זייט," האט איהם

דער סוחר פאַרגעהאַלטען. „צו וואָס האָט איהר מיר גערדאַרפט אַזוי לאַנג ציהען די עצמות און מיר פערשאַפען אומזיסטע שרעק? צו וואָס האָט איהר מיר פריהער גערדאַרפט זאָגען סתם אַזוי, אַז עס איז געווען אַ שרפה? איך האָב דאָך גע־מיינט, אַז מיין הויז האָט אָבגעברענט. און צו וואָס האָט איהר גערדאַרפט אַזוי לאַנג באַלעמוטשען וועגען מיין ברודערס מויזענד רענדלעך? איך האָב דאָך פון אָנפאַנג געמיינט, אַז ער האָט פערלאָרען אַזוי פיעל געלד. איהר האָט גלייך גע־דאַרפט ארויס מיט לשון און דערצעהלען פון דעם עיקר, פון די פרעהליכערע זייט.“

נמשל

אָנפאַנגען דאַרף מען אימער מיט גוטעס.

106
אָנגעלערנט דעם רב

איינער, אַ רייכער בעל הבית, האָט חתונה געמאַכט זיין זוהן. און אין די אַמאָליגע יאהרען איז געווען אַ מאָדע, אַז ווען אַ וואוילער בחור האָט חתונה געהאַט, פלעגט איהם אַריינשיקען דער רב פון שטאָדט אַ „מורינו בריעף“. עס הייסט אַ בריעף אין וועלכען ער קרוינט איהם מיט׳ן טיטעל „מורינו“. און אַזוי ווי דיזער בחור איז טאַקע געווען אַ וואויל לערנער און דערצו פון אַ זעהר פיינער משפחה אויך, האָט איהם דער רב ניט געקאַרגט צו געבען נאָך עטליכע שעהנע טיטלען און מיט אַ סך מליצה. אָבער איין פעהלער האָט דער בריעף געהאַט און דאָס איז, וואָס ער איז געווען גע־שריעבען אויף אַן אַלטען, ניט ריינעם שטיקעל פאַפיער, וועל־כער איז געווען פול מיט פלעקען. ווען דער גביר האָט דער־

זעהן דעם פאפיער האט עס איהם אביסעל פערדראסען, אבער אז ער האט איבערגעלעזען, וואס דארט איז געשטאנען, האט ער זיך געפרעהט. דאך האט ער זיך בערעכענט, דארף מען דעם רב א ביסעל אנלערנען, אויף א פיינעם אופן.

נאך דער חתונה, אז דער גביר האט געדארפט אבשיקען דעם רב זיין רח"ש, האט ער גענומען א פיינעם טארט מיט אלערליי פיינע געבעקס און דערצו א 20־רובעלדיגע אסיג־נאציע. ער האט די זאכען אריינגעלייגט אין אן אלטע, צו־שפאלטענע שיסעל וועלכע איז געווען ניט גאנץ ריין, ער האט די שיסעל צוגעדעקט מיט א שמוציגען טיכעל און דאס צוגעשיקט מיט א אינגעל, וואס איז געווען ניט ריינער פון טיכעל... אז דער רב האט דערזעהן די שמוציגע שיסעל האט עס איהם פערדראסען, אבער אז ער האט פערזוכט די גע־בעקס און האט דערזעהן די אסיגנאציע איז איהם געווארען פרעהליכער אויפ'ן הארצען.

עטליכע טעג שפעטער האבען זיך דער רב מיט'ן גביר בעגעגענט אין גאס. האט איהם דער רב געפרעגט: „וואס בעדייט עס, וואס איהר האט מיר געשיקט אזעלכע שעהנע מתנות אין א מיאוס'ער כלי?" האט איהם דער גביר גע־ענטפערט: „זאגט מיר, רבי, לאנג לעבען זאלט איהר, ווי קומט עס, אז איהר האט מיין זוהן געשיקט אזא שעהנעם „מורינו בריעף" אויף א שמוציגע שטיקעל פאפיער?"

נמשל

איידער מיר בעקלאגען זיך אויף אונזערע פריינד, דאר־פען מיר צוערשט וויסען, אויב זיי האבען ניט קיין טענות צו אונז.

107

ווען אַ שלעפּער איז אויך אַ יחסן

א גרויסער גביר האָט געוואָלט ווערען פּרנס חודש פון שמאדט. האט ער גענומען ארבייטען אויף אלע כלים, אז אלע זאָלען פאר איהם שטימען ווען עס וועט קומען דער טאָג פון די וואהלען. ער האָט זיך אַנגעהויבען צוצושמייכלען צו אָרי־מע אזוי ווי צו רייכע, און אפילו מיט גאנץ נידעריגע מענשע־לעך פלעגט ער זיך אָבשטעלען אין גאס רעדען, פרעגען „וואָס זשע מאכסטו גוטער ברודער?, וואָס מאכט דיין ווייב און די קינדערלעך דיינע?"

איינמאָל האָט זיין פרוי צו איהם געזאָגט: „מיין מאַן! נעכטען האָב איך דיך געזעהן אין גאס רעדען מיט א שלע־פּער, און אָבגעריסענעם, און אָבגעשליסענעם, און דו האָסט איהם געפּאַטשט אין פּלייצע, אזוי ווי ער וואָלט געווען דיי־נער א גלייכען, א גוטער ברודער. וואָס האָסטו צו טאָהן מיט אַזעלכע שלעפּער?"

„פערשטעהסטו מיך אזוי מיין ווייב," האָט דער מאַן געענטפערט. „יעצט פאר די וואהלען איז יעדער שלעפּער פונקט אזא יחסן ווי דער גרעסטער גביר. די שטימע פון איין אָרימאַן קען אמאָל אריבערוועגען די וואהלען פון מיין טובה וועגען. און, חלילה, איין שווארצע גאלקע וואָס א שלע־פּער קען ארייננוואַרפען קען מאכען, אז איך זאָל פערלירען. דארום, מיין ווייב, דאַרף איך זיך היטען מיט דעם אָרימס־טען פון די אָרימע."

נ מ ש ל

ווען עס קומט די עשרת ימי תשובה, דאן מוז א איד זיך

היטען אפילו פון די קלענסטע עבירה, ווייל איין איינציגע עבירה קען אמאל אריבערוועגן דעם וואגשאל ניט פון זיין טובה וועגן.

108
אַלט און נײַ

צוויי אינגלעך האבן זיך אמאל געקריגט אין גאס. האט איינער פון זיי געזאגט: „מיט וואס פאר א העזה רעדסטו צו מיר אזוי חוצפה'דיג? ווייסטו דען ניט, אז מיין טאטע איז דער ראש הקהל, דער פיהרער פון שטאדט?"

„עס איז גאר ניט אזא גרויסער יחוס," האט דער אנ־דער אינגעל געענטפערט. „היינטיגע צייטען זיינען דא א סך באַד־יונגען און זיי וועהלען אוים אזא ראש הקהל ווי זיי אליין זיינען, כדי ער זאל האלטען מיט זיי."

„דו נאר איינער!" האט דער ערשטער אינגעל אויס־גערופען. „מיין טאטע איז דען ערשט געווארען א ראש־הקהל? ער איז דאך שוין לאנג א ראש הקהל, נאך פון אלטע צייטען אן, ווען די באַד־יונגען האבען קיין דעה ניט געהאט, און נאר שעהנע מענשען האבען אויסגעוועהלט."

נ מ ש ל

דאס אידישע פאלק מעג טאקע זאגען „אתה בחרתנו", ווייל זיי זיינען אויסערוועהלט געווארען פון דעם אייבערש־טען אליין, שוין לאנג צוריק, ניט אזוי ווי אנדערע פעלקער, וואס האבען זיך אליין גרויס געמאכט דורך בלוט־פערגיסען.

109
אַ ביישפּיעל פון ליעבשאַפט

אַ בעריהמטער גאון איז פאַר פיעלע יאהרען געוועזן רב אין אַ גרויסער שטאָדט. ווען ער איז שוין געוואָרען אַלט האָט ער געוואָלט אַנקומען אין אַ קלענערען אָרט, אַ שטעד־טעל, וואו ער זאָל קענען לעבען רוהיג, פריי פון די פיעלע קהל'שע עסקים מיט וועלכע ער האָט זיך געמוזט אָבגעבען אין דער גרויסער שטאָדט. ווי דער שטייגער איז, האָט דער רב פריהער אָנגעפרעגט ביי די בעלי בתים. ער האָט זיי צוזאַמענגערופען צו זיך אויף אַ בעראַטהונג און האָט זיי געזאָגט, אַזוי און אַזוי איז די מעשה: „איך בין אַלט און מיעד. איך וויל מיינע עלטערע יאָהרען אָבלעבען רוהיג, און בכן איז ביי מיר געבליבען, אַז פאַר מיר איז די בעסטע זאַך זיך אויסצוזוכען אַ קליין שטעדטעל וואו איך וועל קענען לעבען מיט אַ רוהיגען קאָפּ. דאָך, אָהן אייער ערלויבנים וויל איך ניט אוועק."

די בעלי בתים האָבען איינגעזעהן, אַז די רבנות אין זייער שטאָדט איז טאַקע געוואָרען צו שווער פאַר'ן רב, האָ־בען זיי איהם געגעבען די ערלויבנים אַנצונעהמען אַ רבנות־שטעלע אין אַן אַנדער אָרט, און דער רב האָט ניט לאַנג גע־וואַרט און האָט אוועקגעשריבען אין אַ נאָהנטער שטעדטעל וועלכע האָט זיך גראַדע גענויטיגט אין אַ רב, אַז ער איז גרייט אַנצונעהמען ביי זיי די שטעלע און ער איז צופריעדען צו נעהמען די קליינע שכירות, וואָס זיי קענען געבען, ווייל דער עיקר ביי איהם יעצט איז צו קענען לעבען רוהיג.

ווען דער בריעף איז אָנגעקומען אין דער קליין שטעדטעל איז דאָרט געווען ששון ושמחה: ס'עפּעס אַ קלייניגקייט!

דער גרויסער וועלט־בעריהמטער גאון פון דער גרויסער שטאָדט וויל זיין ביי זיי! האָט מען געמאכט אן אסיפה, אויסגעקליבען די שעהנסטע בעלי בתים פון שטעדטעל און זיי געשיקט מיט א פּאָר פיינע קארעטעס צו ברענגען דעם אלטען רב מיט זיין גאנצע פאמיליע. אָבער ווי די שלוחים מיט די קארעטעס זיינען אָנגעקומען אין דער גרויסער שטאָדט האָבען זיך צוזאמענגעקליבען מענשען ארום די קאַ־רעטעס און געשריען, אז זיי ווע‏לען זייער בעליעבטען רב ניט לאָזען פּאָהרען. האָט דער רב גע׳טענה׳ט: „וואָס איז מיט אייך, רבותי? איך האָב דאָך אייך פריהער אָנגעפרעגט און איהר אליין האָט דאָך געזאָגט, אז איך קען פּאָהרען, טאָ ווארום האָט איהר יעצט חרטה געקראָגען?“

„איהר האָט רעכט, רבי,“ האָבען די שטאָדטלייט גע־ענטפערט און זיי האָבען געלאָזט די קארעטעס צורוה.

שפּעטער א ביסעל, ווען די בעלי עגלות האָבען גענומען צורעכט מאכען די קארעטעס אום אוועקצופיהרען דעם רב מיט זיין הויזגעזינד נאָך זייער שטעדטעל, האָבען די מענשען פון דער גרויסער שטאָדט זיי בעפאלען, זיי געשלאָגען, צו־ביילט און צואוואונדעט און געשריען: „אונזער טייערען רבי זייט איהר געקומען פון אונז אוועקנעהמען? אומזיסט אייער מיה — מיר וועלען איהם ניט לאָזען פּאָהרען!“

זיינען די בעלי בתים, וואָס זיינען געקומען פון דער קליינער שטעדטעל געגאנגען זיך קלאָגען ביים רב אויף דעם, וואָס מען האָט געשלאָגען זייערע בעלי עגלות. דער רב איז אוועק צו די שלעגער און האָט זיי געפרעגט: „וואָס איז מיט אייך ווידער? איהר האָט דאָך געזאָגט, אז איהר וועט מיך לאָזען פּאָהרען, טאָר ווארום האָט איהר שוין ווידער חרטה? און פאר וואָס קומט די מענשען שלאָגען?“

„רבי!“ האָבען די שלעגער געענטפערט. „מיר האָבען ניט געמיינט די מענשען צו פערשאפען יסורים, אָבער אונ־זער כונה איז געווען פון דיין טובה וועגען. מיר האָבען זיך

געטראַכט, אפשר וועלען אמאָל די קליינשטעדטעלדיגע אידען דענקען, אז דו ביזט אוועק פון אונז, ווייל מיר האָבען דיך מעהר ניט געוואָלט האָבען ביי אונז, און זיי וועלען דיר ניט געבען דעם כבוד וואָס דיר קומט, האָבען מיר זיי געוואָלט צייגען ווי טייער דו ביזט ביי אונז, אז מיר האָבען דיך ניט געוואָלט לאָזען אוועקפאָהרען פון אונז.“

נמשל

אזוי האָבען אויך געטאָהן די מלאכים אין הימעל ווען דער אייבערשטער האָט געוואָלט געבען די תורה צו די אידען. זיי האָבען געמאַכט פּראָטעסטען און זיך שטאַרק ארויסגעשטעלט דאגעגען, אז מען זאָל די תורה צונעהמען פון הימעל און אוועקגעבען אויף דער ערד. און פּראָטעסטירט האָבען זיי, כדי די אידען זאָלען ניט מיינען, אז דער אייבערשטער האָט זיי אוועקגעגעבען א זאך, וואָס אין הימעל האָט מען עס ניט געוואָלט מעהר האָבען.

110
כבוד קאָסט טייער

א בירגערמייסטער פון א גרויסער שטאָדט האָט אויסגעקליבען דריי אָנגעזעהענע בעלי בתים אלס פאָרשטעהער פון שטאָדט, יעדער איינער זאָל האָבען צו זאָגען אויף א בעזונדער קווארטאל. איז דאָרט געווען איינער, א בעל הבית, וועלכער האָט שטאַרק חשק געהאַט צו דעם כבוד צו זיין א שטאָדט פאָרשטעהער, און עס האָט איהם זעהר פעררדראָסען, וואָס דער בירגערמייסטער האָט איהם ניט אויסגעוועהלט. איז דער בעל הבית, וועלכער איז געווען זעהר רייך, אוועקגעפאָהרען צום מלך און האָט דורך געלד און איינפלוס אויס-

נעווירקט, אז דער קעניג זאָל שרייבען צום בירגערמייסטער, אז ער זאָל איינעם פון די דריי פאָרשטעהער ארונטערזעצען און יענעמס אמט אָבגעבען צו דעם בעל־הבית.

דער בעל הבית איז יעצט געפאָהרען אהיים מיט א פרעה־ליכען הארצען, אי ער האָט זיינס אויסגעפיהרט, אי ער וועט האָבען א נקמה אָן דעם בירגערמייסטער. אינצווישען האָט זיך געמאכט, אז די שטאָדט איז געוואָרען הינטערשטעליג אין צינזען, און לויט דעם אמאָליגען מנהג פלעגען די פאָר־שטעהער, אָדער פּרנסים, זיין פעראַנטוואָרטליך פאר דער שטאָדט. האָט דער בירגערמייסטער די אלע דריי אריינגע־זעצט אין געפענגנים. דערוויי ל איז אָנגעקומען יענער בעל־הבית מיט א בריעף פון קעניג, וועלכער בעפעהלט דעם ביר־גערמייסטער, אז ער זאָל איהם מאכען פאר א פאָרשטעהער. וואָס האָט דער בירגערמייסטער געטאָהן? ער האָט בע־פרייט איינעם פון די אלטע פאָרשטעהער פון תפיסה און האָט אויף זיין אָרט אריינגעזעצט דעם נייעם פאָרשטעהער.

נ מ ש ל

ווען איינער זוכט כבוד דאַרף ער זיין גרייט צו צאָה־לען פאר'ן כבוד.

111

ווענען האָט ער געמיינט?

א מגיד איז אמאָל געקומען אין א שטעדטעל אויף שבת און האָט דאָרט, אין שוהל, געהאלטען א מוסר דרשה פאר'ן עולם, ער האָט זיי געשטראָפט פאר זייערע שלעכטע מעשים און אויסגערעכענט אלע זייערע חטאים. נאָכדעם, אז דער מגיד האָט זיין דרשה געענדיגט, האָט איינער פון די צוהע־

רער געזאָגט צו אַן אַנדערען: „דער מגיד האָט דען געזאָגט אַ ליגען? עס איז דען ניט אמת, אַז דו ביזט מחלל שבת? האָט מען דען בײַ אידען געזעהן אַזאַ שרעקליכע זאַך?" און דער אַנדערער האָט איהם צוריק געענטפערט: „און דו עסט ניט קיין טרפות? און דײַן ווייב מישט ניט פליישיגע געשיר מיט מילכיגע?"

ווען דער מגיד האָט געהערט פון דעם ווי די צוויי מענ־שען האָבען זיך געקריגט, האָט ער געלאַכט און געזאָגט: „אַ מאָדנע זאַך ווי מענשען זעהען נאָר פרעמדע פעהלערען, אָבער זייערע אייגענע פעהלערען זעהען זיי ניט."

נמשל

דאָס איז אַ משל אויף דעם, וואָס שלמה המלך האָט גע־זאָגט: „אם תכשוט את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו". עס הייסט: ווען דו וועסט שטויסען דעם נאַר אין אַ מערזע, צוזאַמען מיט די גרויפען, מיט אַ שטויסעל, וועט ער דאָך ניט ווערען קליגער. ער וועט זיך טראַכטען, אַז ניט איהם מיינט מען עס, נאָר די גרויפען.

112
אַרויף און אַראָב

אַ שטאָדט פּרנס איז איינמאָל אין כעס געוואָרען אויף אַ פּראָסטען מענשען און האָט איהם אויסגעפּאַטשט דעם פּנים. עס איז אַוועק אַ צייט, דער מזל האָט זיך איבערגע־דרעהט, דער פּרנס האָט פערלאָרען זײַן גאַנצען פערמעגען און איז געוואָרען אַן אָרימאַן, און דער געשלאָגענער פּראָס־טער מענשעל איז געוואָרען רייך און די שטאָדט האָט איהם געמאַכט פאַר אַ פּרנס.

דער נייער פרנס האט ניט געקענט פערגעסען וואס דער אלטער פרנס האט איהם אמאל בעליידיגט, האט ער פער־רופען אן אסיפה פון די שעהנסטע בעלי בתים פון שטאדט און זיי דערצעהלט, אז יענער ארימאן, יענער שלעפער האט אויסגעפאטשט איהם — דעם שטאדט פרנס! דער עולם איז געווארען שטארק צוקאכט אויף דער חוצפה און אלע, בפה אחד, האבען געשריען, אז דעם חצוף קומט א גרויסע שטראף.

אז מען האט געבראכט דעם בעשולדיגטען צו הערען זיין שטראף, האט ער גענומען טענה'ן: „עס איז טאקע אמת, אז איך האב איהם געפאטשט, אבער ניט א פרנס האב איך גע־פאטשט, נאר א פראסטאק, א קליין מענשעל, ווייל די פעטש האב איך איהם געגעבען מיט יאהרען צוריק, ווען איך בין געווען א פרנס, א חשוב'ער מענש, און ער איז געווען א שלעפער, א גארנישט. בכן קומט מיר קיין שטראף ניט, צום וויינינסטען, ניט אזא גרויסע שטראף.“

אבער איינער פון די בעלי בתים האט גע'טענה'ט: „ניין, מיר מוזען משפט'ן לויט דעם שטאנד פון דעם קלע־נער אין דער יעצטיגער צייט, ווען דער משפט קומט פאר. יעצט איז ער א פרנס, א חשוב'ער מענש, דער שעהנסטער בעל הבית אין שטאדט, און דו ביזט אן ארימאן, א קבצן, א גארנישט. טא, ווי קומסטו, דו שלעפער איינער, צו פא־טשען אונזער פרנס?“

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען אונזערע עלטערען אין מצרים. ווען דער אייבערשטער וואלט זיך אנגענומען זייער קריוודע ווען זיי זיינען נאך געווען קליין און ניעדריג, וואלטען די מצרים ניט געהאט אזא גרויסע שטראף. דארום האט דער אייבערשטער געווארט ביז די אידען וועלען דערהויבען ווע־

רען און דאַן האָט ער זיך אָנגענומען זייער קריוודע. און ערשט דאַן האָט ער געקענט די מצרים שטראָפען אַזוי שווער מיט די עשרה מכות.

113
עס האָט זיך ניט געלוינט

א שמש פון א קליינער שטעדטעל איז געווען שטארק אונצופריעדען פון זיין קליינע געהאלט, און אזוי ווי זיין אָרימע קהלה האָט איהם ניט געקענט געבען קיין הוספה, האט ער אָוועקגעשריבען א בריעף צו קרובים וועלכע האָבען גע־וואוינט אין א גרויסער שטאָדט, און זיי האָבען פאר איהם בעקומען א שטעלע אין א גרויסע שוהל מיט א געהאלט, וואָס איז געווען צוויי מאָל אזוי גרויס ווי ער האָט בעקומען אין זיין שטעדטעל.

דער שמש האָט ניט לאַנג געטראַכט. ער האָט פערקויפט זיין ביסעל אָרימקייט פאר א שיבוש, גענומען זיין ווייב און קינדער און האָט זיי אָוועקגעפיהרט נאָך דער גרויסער שטאָדט. ער איז אַהין אָנגעקומען גראָדע אום ערב שבת. די בעלי בתים פון דער שוהל האָבען פאר איהם אָנגעגרייט אַלעס אויף שבת, און דער שמש האָט זיך א גאַנצען שבת געפרעהט צוזאַמען מיט זיין געזינד, וואָס זיי וועלען מעהר ניט דאַרפען ליידען דחקות.

אָבער זונטאג, אַז די שמש'טע איז אַרוים אין מאַרק איינקויפען וואָס זי דאַרף האָבען אין הויז צו קאָכען און צו באַקען, האָט זי געזעהן אַז אַלעס איז דאָ צוויי מאָל אַזוי טהייער ווי אין זייער קליינער שטעדטעל. און ווען דער שמש האָט זיך דערפון דערוואוסט, האָט ער איינגעזעהן, אַז ער האָט גאָרנישט געוואונען מיט דעם וואָס ער נעהמט יעצט א

גרעסערע געהאלט, טאפעלט ווי ער האט געהאט אין זיין שטעדטעל.

נמשל

דער למדן, דער תלמיד חכם, פרעהט זיך וואס ער שטעהט העכער פון דעם פראסטאק, פון דעם עם הארץ, אבער דער למדן דארף ניט פערגעסען ,אז מיט איהם איז דער אויבערשטער פיעל שטרענגער, און אויב ער פערזינדיגט זיך אמאל וועט עס איהם קאסטען א סך טייערער ווי דעם עם הארץ.

114
אַ מענש פערגעסט שנעל

א גרויסער פריץ וואס האט געהאט א סך שטעדט און דערפער האט איין שטעדטעל געמאכט א מתנה צו זיינעם א פריינד, אז ער זאל דארט זיין דער הערשער און נעהמען צינזען און שטייערען פון די איינוואהנער. און דער פריץ האט דעם פריינד געגעבען אזא שרייבען, וואס האט איהם געמאכט פאר דעם געזעצליכען אייגנטימער פון דער שטעדטעל.

א צייט שפעטער האט דער זעלבער פריץ געוואלט טאהן א טובה זיינעם אן אנדער פריינד, האט ער דעם פריינד ארויסגעגעבען א שרייבען אז ער האט דאס רעכט צו וואוינען וואו ער וויל, אין אלע שטעדט און דערפער וואס געהערען צום פריץ, און דער פריינד איז פטור פון צאהלען צינזען און שטייערען.

האט דער אנדער פריינד זיך גראדע בעזעצט אין יענער שטעדטעל וואס דער פריץ האט אוועקגעשענקט צו דעם

ערשטען פריינד. און נאָכדעם ווי ער איז דאָרט אָבגעזעסען א קורצע צייט, איז דער נייער אייגענטהימער פון שטעדטעל געקומען ביי איהם מאָהנען צינזען און שטייערען.

„איך האָב א שרייבען פון אונזער פריינד דעם פּריץ, אַז איך קען וואוינען אין אַלע זיינע שטעדטלעך און איך בין פריי פון צו צאָהלען צינזען," האָט דער ניי־אָנגעקומענער געזאָגט.

„וואָס האָט דער פּריץ דאָ פאַר א דעה?" האָט דער ערשטער אויסגערופען מיט חוצפּה. „די שטעדטעל האָט ער מיר אוועקגעשיינקט און איך בין דאָ דער גאַנצער הערשער, און ער האָט מעהר דאָ ניט וואָס צו זאָגען!"

נ מ ש ל

א מענש האָט א שוואַכען זכרון. ער פערגעסט, אַז אַלעס וואָס ער האָט, איז איהם געגעבען געוואָרען ניט פאַר איהם אליין, נאָר ער זאָל אנדערע אויך לאָזען געניסען פון זיין האָב און גוטס.

115

חרטה אויפ'ן שידוך

א פּראַסטער מענשעל האָט זיך ארויפגעארבייט און איז געוואָרען זעהר רייך. האָט ער געהאַט א טאָכטער. זיינען געקומען שדכנים און האָבען פאַר איהם פאָרגעלייגט צוויי שידוכים: איינער מיט א גביר'ישען בחור, וועלכער איז גע־ווען א שלעכטער, א צולאָזענער און א פּוסטער יונג; דער אנדערער איז געווען מיט א רב'ס א זוהן, א וואוילער בחור און א גרויסער לערנער. אבער מען האָט איהם געזאָגט, אַז דער רב איז א גרויסער ארימאַן און ער קען ניט געבען קיין

כלה מתנות. האט דער אויפגעקומענער גביר געזאגט: „מיר געפעלט בעסער דער שידוך מיט׳ן רב, אבער עפעס מוז ער דאך געבען. ער דארף מאכען זיין זוהן חתונה־קליידער, ווי עס פיהרט זיך ביי לייטען, און פאר דער כלה איז גענוג, אז ער זאל צום וויינינגסטען קויפען א פאר אויררינגלער." אבער דער רב האט געענטפערט: „איך וועל גארנישט געבען. און אויב מיין זוהן געפעלט איהם, זאל ער איהם נעהמען אזוי ווי ער שטעהט און געהט."

ווען דער אויפגעקומענער גביר האט דאס געהערט, האט ער געענטפערט: „אויב אזוי, וועל איך טאהן א שידוך מיט דעם גביר. ער וועט מיין טאכטער מאכען שעהנע כלה־מתנות. וואס טויג מיר א מחותן וואס איז א קבצן?"

אבער די פריינד פון דעם אויפגעקומענעם גביר האבען צו איהם גענומען ריידען און מיט איהם טענה׳ן: „ס׳טייטש! דו לאזט ארויס פון האנד אזא גרויסען יחוס־שידוך? וואס דארפסטו כלה־מתנות? וויניג האסטו?" און זיי האבען אזוי לאנג גערעדט, ביז דער אויפגעקומענער גביר האט איינגעזעהן, אז זיי האבען רעכט. איז ער אוועק צום רב און האט געוואלט שליסען מיט איהם דעם שידוך.

„ניין, מיין פריינד!" האט דער רב געזאגט. „יעצט האב איך חרטה. פריהער זייט איהר מיר געפעלען געווארען שוין צוליעב דעם, וואס איהר האט בעסער אויסגעוועהלט אן ארים בחור, וואס קען לערנען, איידער א פוסטען יונג, וואס האט א רייכען טאטען; אבער וויבאלד איהר האט חרטה געהאט, האב איך אויך חרטה געהאט און וועל שוין בלייבען ביי מיין חרטה. יעצט, אז איהר וועט מיר אפילו אבוועגען מיין זוהן מיט גאלד, וועל איך איהם אייך אויך ניט געבען פאר קיין איידים!"

נ מ ש ל

אזוי איז געווען מיט די מרגלים. נאכדעם ווי זיי האבען אנגערעדט שלעכט אויף דער הייליגער לאנד און די אידען

האבען געזאגט, אז עס וואלט בעסער געווען זיי זאלען געהן צוריק אין מצרים, האט דער אייבערשטער געזאגט:

„וויבאלד עס פעהלט אייך דער פיינער געפיהל צו בע־גרייפען די שעהנקייט און די הייליגקייט פון לאנד, וויל איך מיט אייך קיין שידוך ניט מאכן, און אייך וועל איך דאס לאנד ניט געבען."

116

ווער דארף צאהלען?

א מאן איז געקומען אין א וויין־געשעפט און האט זיך געהייסען געבען עטליכע פלעשער פון דעם בעסטען וויין. דער וויינהענדלער איז ארונטער אין קעלער, האט ארויפגע־טראגען די פלעשער וויין און ארויפגעשטעלט פאר'ן קונה אויפ'ן טיש. אזוי ווי דער קונה רעדט מיט איהם, איז ארייג־געקומען א שיכור, וואס האט זיך ניט געקענט האלטען אויף די פיס און האט זיך געשאקעלט אין אלע זייטען. דער שיכור איז צוגעגאנגען גלייך צום טיש, און איידער מען האט איהם געקענט אבהאלטען, האט ער א פאל געטאן, מיטשלע־פענדיג דעם טיש צו דער ערד, און די פלעשער וויין האבען זיך צובראכען.

דער וויינהענדלער האט געכאפט א שטעקען און האט דעם שיכור געשלאגען, צוקיילט און צובילט, און געשריען אויף איהם: „זעה, דו שיכור איינער! זעה, וואס פאר א גרויסען שאדען דו האסט אנגעמאכט!" דער קונה זיצט און קוקט זיך צו ווי דער וויינהענדלער שלאגט דעם שיכור, און ער איז זעהר נייגעריג צו וויסען פארוואס דער וויינהענדלער שלאגט דעם שיכור: צי ער שלאגט איהם פאר זיין אייגע־נעם שאדען און ער רעכענט ניט, אז דער קונה דארף איהם

בעצאהלען, אדער ער רעכענט אז דער קונה דארף איהם יא בעצאהלען, און ער איז זיך נוקם פון שיכור פאר דעם שאדען, וואס ער האט געטאהן צום קונה.

פרעגען האט דער קונה ניט געוואלט, ווייל אז מען פרעגט א שאלה איז דאך טריף. האט דער קונה זיך גע־קליגט און האט צוגערופען דעם וויינהענדלער'ס א אינגעלע, וואס איז דארט געשטאנען, און האט איהם געזאגט: „פרעג דעם טאטען פארוואס ער האט דעם שיכור אזוי געשלאגען." דער קונה האט זיך געטראכט, אז פון דעם ענטפער וועט ער קענען וויסען ווענעם שאדען דאס איז. וועט דער וויינ־הענדלער זאגען: „זעהסט ניט, מיין קינד, וואס פאר א שאדען ער האט מיר געמאכט?" וועט עס זיין א סימן, אז ער וועט ניט דארפען צאהלען. אבער אויב ער וועט ענט־פערען: „זעהסטו דען ניט וואס פאר א שאדען ער האט געמאכט דעם קונה?" איז א סימן, אז דער וויינהענדלער ריכט זיך, אז דער קונה וועט איהם בעצאהלען.

דער אינגעלע איז צוגעגאנגען צו זיין פאטער און האט געפרעגט. „וואס פרעגסטו פאר א קשיות?" האט דער פא־טער אויסגערופען. „זעהסטו ניט וואס פאר א שאדען ער האט געמאכט צו דעם הערר?" דא האט דער קונה פער־שטאנען, אז דער וויינהענדלער ערווארטעט אז ער זאל בע־צאהלען פאר די וויין.

אבער ווען דער וויינהענדלער האט דעם קונה דערלאנגט א רעכנונג און געבעטען בעצאהלט, האט דער קונה געענט־פערט: „אויב איך בעצאהל דארף איך דאך קריגען וויין. געלד אהן סחורה גיב איך ניט."

איז ביי זיי געבליבען, אז זיי זאלען געהן צום רב אויף א דין תורה. נאכדעם ווי דער רב האט אויסגעהערט ביידענס טענות, האט ער געזאגט: „די זאך איז אזוי: מען דארף צוערשט וויסען ווער עס האט דעם שיכור געבראכט אין שענק. אויב ער איז דעם קונה'ס א בעקאנטער און ער

איז געקומען זעהן דעם קונה, איז דאס זיין שיכור און זיין שאדען, און ער דארף בעצאהלען. אבער אויב דער שיכור איז א בעקאנטער פון דעם וויינהענדלער און ער איז געקומען צו איהם, איז דאס דעם וויינהענדלער'ס שיכור און זיין שאדען."

נמשל

משה האט געוואוסט אז די מדינים דארפען קריגען א גרויסע שטראף פאר דעם וואס זיי האבען אראבגעפיהרט די אידען פון גלייכען וועג און זיי געבראכט צו זינד. אבער משה האט ניט געוואוסט אויב די מדינים קומט א שטראף פאר דעם וואס זיי האבען אליין געזינדיגט געגען גאט, אדער פאר דעם וואס זיי האבען געמאכט אז די אידען זאלען זינ־דיגען. אין לעצטען פאל וואלטען דאך די אידען געווען פטור פון שטראף, ווייל זיי זיינען דאך ניט געווען שולדיג אין דעם וואס די מדינים האבען זיי פערפיהרט.

און ווען דער אייבערשטער האט געזאגט צו משה'ן, אז די אידען וועלען בעשטראפט ווערען פאר דעם וואס זיי האבען זיך געלאזט פערפיהרען פון די מדינים און געזינדיגט, האט משה גע'טענה'ט: „רבונו של עולם! ווען מיר וואלטען ניט געהיט דיין תורה און דיינע מצוות, וואלטען די מדינים אונז גאר קיין שונאים ניט געווען. זיי האבען אונז שלעכטס געטאהן נאר צוליעב דיין תורה, דארפסטו זיי שטראפען ווייל זיי האבען דיר געטאהן שאדען. דיין טייערען ווייין האבען זיי פערגאסען, און דערפאר דארפסטו זיי שטראפען, ווייל דער שאדען איז אינגאנצען דיינער."